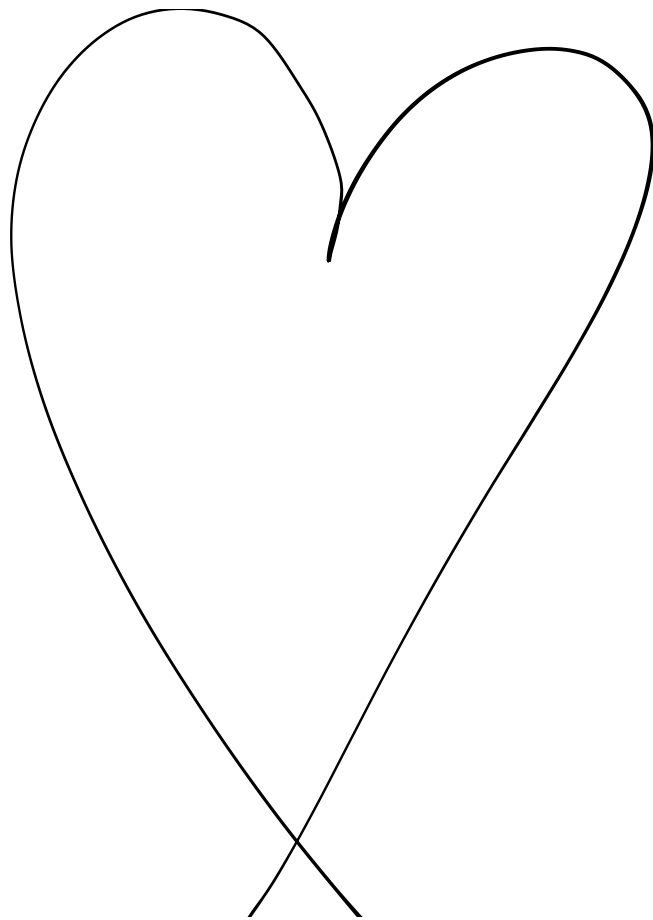

Parforhold før og nu (Motivation bag ægteskab)

Dimensioner: Kultur og Historie & Subjektivitet og Læring

Gruppe nr. S2324812403

Gruppemedlemmer: Hendrik Jacobsen (75922), Kat Liv Raknes (73560), Hanna Kareem Jens Abdallah (75924), David De Olivia Martinez (75866) og Emma Jensen Røhl (75737)

Vejleder: Tomas Ellegaard

Abstract	3
Problemfelt og problemformulering	4
Metode og Afgrænsning	5
Teori	7
Anthony Giddens – Intimitetens forandring	7
Romantisk kærlighed	8
Konfluerende kærlighed og skilsmissegrund	9
Vold	9
Zygmunt Bauman - Flydende kærlighed	10
Forbrugerkultur	11
At forudsige det uforudsigelige	11
Redegørelsen	13
Familie Journal	13
Tove Ditlevsen	13
Puk Elgård	14
Redegørelse for kvindernes historie i Danmark	14
Kvindebevægelsen i Danmark	14
Feministiske milepæle i danmarkshistorien	15
Sidste halvdel af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet	15
20'erne og 30'erne - kvindebevægelsens begyndelse/mellemkrigstiden	15
40'erne og 50'erne	16
60'erne og 70'erne	17
Analyse af Ditlevsens og Elgård's brevkasser	19
"Ørefigner" (1957)	19
"Støvsugeren" (1964)	21
"Den hjemmegående" (1974)	24
"Socialkontoret" (1975)	26
"Jeg stoler ikke længere på min mand" (2022)	28
"Min kæreste ødelægger min arbejdsglæde" (2022)	30
Diskussion	33
Styrker og svagheder ved projektet	33
Tove Ditlevsen	34
Puk Elgård	35
Kærlighed i dag med inddragelse af Zygmunt Bauman og Anthony Giddens	36

Konklusion	38
Litteraturliste	41

Abstract

Parforhold har været det samme i mange årtier, men er nu under stor udvikling. Dette har derfor inspireret os til at undersøge, hvordan det kan være, at parforholdet har ændret sig så drastisk. Vi har derfor kigget på brevkasser af henholdsvis Tove Ditlevsen og Puk Elgård fra 1957 til 2022 og har analyseret brevkasserne med henblik på at se, hvad de fortæller os om den samtid, hvor de blev skrevet. Det har vi kunne gøre på baggrund af en historisk redegørelse om kvindernes position i samfundet gennem årene.

Vores analyse har ledt os til fundet af, hvordan de stigende antal love i kvindernes favør har været med til at gøre kvinderne til stærkere individer i samfundet. Disse har ændret på samfundsstrukturer og endnu vigtigere på samfundsnormerne. I analysen har vi haft et fokus på svarerne i brevkasserne, som har tydeliggjort, at samfundets blik på kønsroller, parforhold og ægteskaber har udviklet sig. Samtidig har vi kigget på om problematikker såsom alkohol og vold dengang var grund nok til, at det var acceptabelt at skilles. Ideen, om hvad der i dag bringer to mennesker sammen og holder dem sammen eller lader dem skille, har vi brugt Anthony Giddens og Zygmunt Bauman til at understøtte. Fra Baumans ide om frygten om den uvisse fremtid i et forpligtende langvarigt forhold til Giddens' ide om det rene forhold, om en foreløbig kontrakt, der tilfredsstillende begge parter, viser os, hvordan parforholdet i dag er mere skrøbeligt end nogensinde før.

Nu til dags står forholdet tilbage med kærligheden som den bindende faktor, og derfor har parforholdet også fundet nye problemer. For nutidens forhold er uvisse og hurtigt ændrende, og når man nu ikke længere i samme grad er bundet af sociale eller økonomiske grunde, svinder kærligheden hurtigt hen, når nye og spændende muligheder optræder sig for individerne.

Problemfelt og problemformulering

I en tid hvor man swiper sig frem til en kæreste eller et flygtigt forhold, hvor ægteskabet ikke er den mest gængse forventning, hvor skilsmissesraten ligger på næsten 40% (Danmarks statistisk) og kønnene ligestilles stadigvæk mere, er det interessant at undersøge, hvordan samfundets forventninger omkring parforholdet har ændret sig igennem historien de sidste 70 år.

Af teoretikerne Anthony Giddens og Zygmunt Bauman bliver der sat ord på parforholdet, som vi kender fænomenet i dag. Med deres ideer om det individualiserede samfund, hvor græsset er grønnere på den anden side, og forhold er flygtige, fordi de kun vedligeholdes så længe begge parter er fuldt tilfredse, er det tydeligt, at parforholdet ikke tillægges samme værdi, som for blot 70 år siden. Med ændringer i både love, ligestilling og kernefamilien har spørgsmålet om parforhold bevæget sig mere hen imod et spørgsmål om lyst end nød.

Med historisk baggrundsinformation tyer vi til kvindernes rådgivere: Tove Ditlevsens og Puk Elgaard. I et sæt brevkasser hos magasinet Familie Journal har kvinder skrevet om alverdens problemer, som de møder i deres hverdag. Her har kendte kvinder, med opsigtvækkende baggrunde, siddet klar til at vejlede læserne i deres problemer. Svarene i brevkasserne giver os et indblik i, hvordan den historiske tid har ændret på køns- såvel som ægteskabsnormer i samfundet. Hvordan den historiske udvikling afspejler svarene i brevkasserne, er netop det, vi vil forsøge at undersøge gennem problemformuleringen: **Hvilke samfundsmæssige udviklinger i ægteskabet afspejles i svarene på parforholdsbrevkasserne fra 50'erne til i dag, og hvordan kan disse belyses af Anthony Giddens' og Zygmunt Baumans teorier om parforhold?**

Metode og Afgrænsning

Vi har valgt at arbejde med Tove Ditlevsens og Puk Elgård's brevkasser fra deres tid i Familie Journal, og eftersom dette er et meget bredt søgefelt, har vi dannet en fremgangsmåde til selve udvælgelsen af brevene, for at være sikker på at vi fandt empiri, som var relaterbart til opgaven. Vi har udvalgt nogle kriterier, der skulle overholdes i sorteringsprocessen. Brevene skulle omhandle parforhold eller ægteskab samt være skrevet af kvinder, og vi har været opmærksomme på, om personerne ønskede at blive i eller forlade disse forhold. Vi valgte også visse emner, som vi sammen havde besluttet ville være særligt interessant at holde øje med. Disse var blandt andet: Vold, økonomi, samleje, utroskab, uddannelsesstatus og arbejde. Vi noterede os også, hvem Ditlevsen og Puk havde empati for i deres svar. Disse krav gav os dermed den mest konkrete empiri, til at hjælpe os med at analysere vores breve og svare på vores problemformulering.

Ved udvælgelsesmetoden har vi dermed også afgrænset os fra visse ting. Vores generelle interesse ligger i Danmark, og vi har derfor ikke taget højde for eventuelle brevkasser eller problematikker fra andre lande. Vi har valgt at have fokus på kvinderne, og deres udgangspunkt og har derfor ikke analyseret breve skrevet af mænd. Vi har også valgt at holde os til heteroseksuelle parforhold, da der ikke findes lige så meget data på homoseksuelle par i de årtier, vi har valgt, samt da dette var et tabu på dette tidspunkt. I analysen tager vi heller ikke højde for kvindernes baggrund for at indgå ægteskab, men i stedet hvordan samfundssynet på forholdsproblematikkerne er, og hvordan dette har udviklet sig.

I forhold til selve analysen har vi valgt at lave en diakron komparativ analyse og en indholdsanalyse af de udvalgte breve og set på, hvordan disse belyser samfundets udvikling. Til dette har vi brugt metoderne som beskrevet i bogen *Indføring af tekstanalyse* af Leif Becker Jensen fra 2011. Vi har allerede i udvælgelsesprocessen haft fokus på de temaer der fremkommer i brevene, for så efterfølgende at kunne lave en indholdsanalyse. Her har vi sat fokus på brevenes temaer og ud fra dette dannet et overblik over hvad temaerne sagde om brevene. Dermed fik vi også indblik i brevenes relation til samtiden. Vi har også kort kigget på hvilke personer der indgik i brevene, og hvilke ord blev brugt. Vi har også valgt at lave en diakron komparativ analyse, da vi har sat brevenes temaer i sammenligning med samtidens tendenser, og ikke mindst i sammenligning med hinanden, og dermed set en udvikling over tid. Vi har ud fra dette kunne kigge på den eventuelle udvikling i brevkasserne, og hvordan dette afspejler sig i samtiden. Brevene er på den måde blevet nogle nedslag igennem årene,

hvor man kan se samfundets samt Ditlevsens udvikling, og hvordan dette også afspejles i nutiden, hvor Elgård fører brevkassen for Familie Journal.

Teori

Anthony Giddens – Intimitetens forandring

Anthony Giddens er født d. 8. januar 1938, han er en britisk professor i sociologi og har engageret sig i engelsk politik, hvor han i 90'erne var i det engelsk socialdemokrati (Kaspersen, 2023).

I sin bog *Intimitetens Forandring* kommer Anthony Giddens til livs i ægteskaber og parforhold i det moderne samfund samt, hvordan udviklingen af kvindernes seksuelle frihed igennem det sidste århundrede har ændret på normerne for parforholdets forventninger.

I bogen bearbejder Giddens parforhold med udgangspunkt i USA, men vi mener, at mange mønstre går igen i Danmark, hvorfor vi ser det væsentligt at bruge hans teorier og empiri. Giddens skriver om resultaterne fra en undersøgelse af 18-47-årige amerikanske heteroseksuelle menneskers seksuelle adfærd frembragt af sociologen Lillian Rubin (Giddens, 1992: 17). Det slående er, hvordan forventninger til et parforhold har ændret sig fra de ældre til de yngre generationer. Forventninger om både den seksuelle adfærd før og efter ægteskab, men også fremtidsforventninger om langvarige forhold. Et citat Giddens udvælger fra undersøgelsen er fra en 19-årig pige:

”Mener du om vi skal giftes? Svaret er nej. Eller om vi stadig kommer sammen om et år? Det ved jeg ikke, det er der jo lang tid til. De fleste unge mennesker bliver ikke sammen så længe.

Men vi går jo ikke ud med andre så længe vi kommer sammen. Det er da at være forpligtet, ikke?” (Giddens, 1992: 18)

Her bliver det tydeligt, at der for flere unge ikke er bekymringer om fremtiden, og at ægteskabsspørgsmålet ikke fylder i overvejelserne om en fremtid. Ved at nævne *de fleste*, forstås det, at det er en bredere vifte af unge mennesker, der dyrker denne forholdspraksis. Mest væsentligt er slutningen af citatet, hvor det fremgår, at *forpligtigelse* har fået en anden status end ægteskabets gøremål. Med et begreb af Giddens er dette et tegn på *Det rene forhold*:

”(…) det kan afsluttes af en af partnerne, mere eller mindre efter ønske, på et hvilket som helst tidspunkt. Hvis forhold skal have en chance for at overleve, er forpligtigelse nødvendig, men enhver der forpligter sig uden forbehold, risikerer at blive dybt såret i fremtiden, hvis forholdet går i stykker” (Giddens, 1992: 137).

Og det rene forhold er “(...) en situation hvor to personer indgår i et socialt forhold for dets egen skyld (...) som kun fortsætter for så vidt som begge parter anser det for at tilfredsstille dem tilstrækkeligt til at blive i det” (Giddens, 1992: 63). Det vil sige, at intet andet end en fælles historie, seksuel tilfredsstillelse, forelskelse og/eller kærlighed holder to individer sammen. Dette gør også, at kønnene i forholdet bliver mere ligestillet, da det kører på en foreløbig kontrakt, der skal gavne begge individer. ‘Det rene forhold’ er dog mere idealet end virkeligheden, for der er stadig en del samfundsmæssige strukturer der har afgørende effekter på parforholdet. Selvom individer bliver mere individualiserede, er der stadig samfundsnormer- og strukturer der gør det svært at indgå i et komplet ‘rent forhold’.

I et interview lavet af Sharon Thompson, er der undersøgt unges holdninger, værdier og seksuel adfærd (Giddens, 1992: 58). En af de interviewede piger fortalte, at hun satte karrieren højest, for hvis hun en dag fandt en mand, de kom sammen, og han forlod hende, ville hun ikke miste noget. Hun vil nemlig være helt uafhængig af ham. Samtidig understreger hun dog, at hun har et ønske om at finde det romantiske, og ideelt set i en mand som vil elske hende.

Romantisk kærlighed

Giddens præsenterer begrebet *romantisk kærlighed* som fra slutningen af det attende århundrede nu gjorde at kærlighedsfortællinger var blevet individualiseret historier, og disse blev forbundet med frihed (Giddens, 1992: 46). Med det *romantiske forhold* forudsættes en forventning fra begge parter om, at man leder efter at udgøre et hele sammen. ‘Projektiv identifikation’ er grundlaget for, at man undersøger og tiltrækkes af *det*, som man mangler og derfor idealiserer *en anden* for at have det og bruges som et “(...) middel hvorved kommende partnere bliver tiltrukket af og derpå bundet til hinanden” (Ibid.: 66). Det er også dette som gør – ved heteroseksuelle forhold – at det oftest er det feminine der tiltrækker det maskuline og omvendt. Det er dog også dette, som har gjort at kvinder og mænd skulle underordne sig nogle samfundsnormer knyttet til maskulinitet og femininitet, hvorfor kvinderne har “(...) måtte underkaste sig et uhyggeligt hustryanni“ (Ibid.).

Romantisk kærlighed “(...) forudsætter også introspektion” (Giddens, 1992: 51), hvilket er spørgsmål om følelser, om disse går begge veje og om de er dybe nok for et langvarigt forhold. Denne type kærlighed kommer af at idealisere den anden i forholdet, og forholdet kan derfor kun gennem to måder fortsætte: Første måde er ved at holde fast ved og idealisere den anden og ved at planlægge et fremtidigt udviklingsforløb (Ibid.: 52).

Men selv da dette var idealet for ægteskaber, var dette kærlighedsfænomen ikke det hyppigst fremtrædende, men ” (...) det blev længe holdt i skak af forening med kærlighed og moderskab og af forestillingen om, at når man først har mødt den ægte kærlighed er det for tid og evighed.” (Giddens, 1992: 53).

Konfluerende kærlighed og skilsmissegrund

Evighed er nu ikke længere det ideal der eftertrages. Som den 19-årige amerikanske pige fortalte, er parforholdets forventede varighed ikke en afgørende faktor for at blive i forholdet. Konfluerende kærlighed er aktiv og betinget kærlighed og det “(...) forudsætter ligestilling med hensyn til følelsesmæssig given og tagen (...)” (Giddens, 1992: 67).

Giddens (1992: 67) giver den konfluerende kærlighed skylden for separations- og skilsmissesamfundet. Han beskriver at skilsmissesamfundet er et resultat af udbredelsen af den konfluerende kærlighed nærmere end at skilsmissesamfundet er årsag til den konfluerende kærlighed. Altså at, generelt set, sker skilsmisserne på grund af den konfluerende kærlighed og ikke at denne kærlighedstype opstår på grund af et samfund med en høj skilsmisserate.

Vold

Mænd og kvinders søgen efter kærlighed vises på forskellige måder, og det samme gør deres individuelle ageren, når de er i forhold. Giddens (1992) forklarer om mænds adfærd i intimitetssituationer der eventuelt kan afspejle sagerne om vold mod kvinder, hvor han skriver: ”Mange mænd er ude af stand til at elske andre som ligestillede når det drejer sig om intimitetssituationer, mens de ikke har problemer med at vise kærlighed og omsorg over for dem der står lavere i magtmæssig henseende (kvinder og børn) eller med hvem de har en ikke erklæret følelsesmæssig kontakt (kammerter og medlemmer af et broderskab)” (Giddens, 1992: 132).

Parforholdet og ægteskabet har været under stor ændring i de sidste mange år. Men med en stigende ligestilling og individualisme (uafhængighed) kommer det *feminine* og *maskuline* i klemme – det udtrykkes bl.a. igennem kvindernes søgen efter mænd der afspejler deres fædre, hvis fædrene var fjerne i kvindernes barndom. For med et forhold der i stigende grad baseres på foreløbige kontrakter, er kommunikation et vigtigt redskab. Giddens kritiserer dog kommunikation som redskabet, da når ” (...) kommunikation er forbundet med narcissisme, er den i højere grad et forsøg på at vinde magt end fremmede for udviklingen af konfluerende kærlighed.” (Giddens, 1992: 134)

”Øget ligestilling er uløseligt forbundet med intimitetens forandring (...)” (Giddens, 1992: 148).

Dette skriver Giddens om i afklaringen om maskulinitet som privilegie. Mens kvindernes situationer i hjemmet og på arbejdsmarkedet har ændret sig markant, genfortæller Giddens (1992: 149) forfatteren Herb Goldbergs mening om, at mænd stadig sidder i en forsørgerrolle, der afskyes mere end værdsættes af kvinder – men at samfundet stadig har en forventning om, at manden har alle de maskuline træk fremsat af normen. Dette ender ud i maskulinitetens fald, hvor mænd står højest i statistikken over narkomani, alkoholisme, selvmord og så videre (Ibid.). Omvendt skriver Giddens om forfatteren Barbara Ehrenreich der mener, at tabet ikke ligger hos manden og maskuliniteten, men ultimativt hos kvinden, da mænd i det mindste ”(...) kan kaste forsørgerrollen fra sig uden at opgive deres overlegne økonomiske fordele i forhold til kvindernes” (Ibid.: 150-151).

Zygmunt Bauman - Flydende kærlighed

Zygmunt Bauman, født d. 19. november 1925 og døde d. 9. januar 2017 (Bauer, 2023), var en sociolog, som var mest kendt for at undersøge ændringer i det moderne samfund og deres påvirkninger på fællesskaber og individer (Ibid.). Bauman blev født i Poznań, Polen, men flygtede med sin familie til Sovjetunionen i 1939 i forbindelse med, at Tyskland invaderede Polen. Efter krigen vendte Bauman tilbage til sit hjemland, og i 1950'erne studerede han sociologi og filosofi på Warszawa Universitet, hvor han senere blev professor (Bauer, 2023). Bauman er kendt for en række bøger om postmodernitet, som han hævdede er et brud med moderne idealer om en objektiv sandhed og et rationelt samfund (Mortensen, 2023).

Teorien om *den flydende kærlighed* er en del af Baumans teori om *den flydende modernitet* og menneskenes båndes uhyggelige skrøbelighed (Bauman, 2004: 7). At kærlighed er flydende, er en teori om, hvordan vi mennesker knytter bånd i den moderne verden, vi lever i. Den såkaldte 'helt' i Baumans bog er parforholdet og hovedpersonerne er mænd og kvinder, der ”(...) gruer for at bliver overladt til sig selv og føler, at de let kan skaffes af vejen (...), der længes efter samhørighedens tryghed og en hjælpende hånd i nøden og derfor brænder efter at indlede forhold – men ikke desto mindre er på vagt over for det 'at være i et forhold' og især over for det at være bundet for alvor (...), fordi de frygter, at en sådan tilstand kan medføre byrder og forårsage lidelser, de hverken føler sig i stand til eller er parate til at bære, og som derfor i høj grad kan begrænse den frihed, de behøver (...) for at kunne indlede

forhold” (Ibid.: 8). Bauman mener nemlig, at vi lever i en ”stærkt individualiseringsfokuseret verden” (Ibid.). Folk vil hellere indgå forbindelser og have netværk end at have partnere, da man i et netværk knytter forbindelser, der let kan brydes, hvis de skulle blive uønsket, i modsætning til forhold, som ikke er særlig lette at bryde igen (Ibid.: 12).

Bauman mener, at vi kan formode, at i vores samfund i dag er den romantiske ’til døden os skiller’ definition af kærlighed håbløst forældet og ”(...) har overskredet den sidste salgsdato på grund af den radikale ændring af de slægtskabsstrukturer, som den understøttede og hentede sin kraft og betydning fra” (Bauman, 2004: 18). Dog mener Bauman, at konsekvensen af dette er, at kravene for at en erfaring kan gøre sig fortjent til betegnelsen ”kærlighed” er slækkede. For eksempel er et engangsknald beregnet som ”at elske” (Ibid.).

Forbrugerkultur

Ifølge Bauman har vi i dag i vores samfund en forbrugerkultur, der promoverer ”(...) brugsklare produkter, hurtige løsninger, øjeblikkelig tilfredsstillelse, resultater, der ikke kræver noget større arbejde, idiotsikre opskrifter, altomfattende ulykkesforsikringer og pengene tilbage-garantier” (Bauman, 2004: 20), og løftet om at give mennesker evnen at elske er ”(...) et løfte om en levering af ’kærlighedsoplevelsen’ i den samme ’indpakning’ som andre varer, der lokker og forfører ved at udvise alle de ovennævnte træk og stiller forbrugerne i udsigt, at de ikke længere behøver at udskyde behovstilfredsstillelsen eller anstrenge sig det fjerneste” (Ibid.: 20-21). Bauman mener, at kærligheden ikke får mening ”(...) i kraft af længslen efter fikse og færdige, finpudsede ting (...)”, men hellere ”(...) længslen til at deltage i undfangelsen af sådanne ting (...)” (Ibid.: 20). Det at skabe noget på baggrund af kærlighed, har en risiko, da ”(...) ingen skabelsesakt er sikker på, hvor den vil ende” (Ibid.).

Ifølge Bauman har ”(...) forbrugsmarkedets høje magtinstanser boret den ønske-styrede handlen i vores hverdagsadfærden (...)“ (Bauman, 2004: 26), og når partnerskab i dag styres af et ønske, følger det mønstret for, når man er ude og handle ind. Dermed sammenligner han også partnerskabet med alle andre forbrugsvarer, som er beregnet til øjeblikkelig konsumtion – og når disse ”varer” viser ikke lever op til forventningerne, kan de byttes til andre varer (Ibid.: 27).

At forudsige det uforudsigelige

Bauman er ikke tilhænger af vores søgen efter at forstå kærligheden. Han citerer Emmanuel Lévinas, når Lévinas skriver i sin bog *Le Temps et l'autre*, at Eros er ”(...) et forhold til

andetheden, til mysteriet, dvs. til fremtiden, til det, som aldrig er til stede i en verden, hvor alting er til stede (...)" (Bauman, 2004: 21). Lévinas mener, at "Det patetiske ved kærligheden udgøres af menneskenes uovervindelige dualitet" (Ibid.), og til dette tilføjer Bauman, at ved at forsøge at overvinde denne dualitet og gøre det uforudsigelige forudsigeligt dræber man kærligheden (Ibid.). Dette forudsætter dog også, at kærligheden dermed er skrøbelig, og man får lyst til at løbe væk fra kærligheden, når man kan mærke, at den ikke er lige så stærk, som den før har været (Ibid.: 22).

Bauman kommer også ind på ideen om samliv uden at gifte sig. Ved at indgå i samliv afgives der ingen løfter, og selv er erklæringer ikke længere bindende (Bauman, 2004: 44). Dette er fordi "(...)'samlivet' er konsekutivt og ikke finalt. Det er et *på grund af*- fænomen og ikke et *for at*-fænomen. Man kan vælge at tage det næste skridt og for eksempel gifte sig, men det er ingen betingelse i samlivet (...)" (Ibid.: 45). Og selv med dette løfte, er man ikke bundet.

"Den flydende modernitets rationalitet anbefaler lette kapper og fordømmer jernbure" (Bauman, 2004: 62). Et varigt forhold forudsætter undertrykkelse for den flydende modernitets fornuft, og i langsigtede forpligtelser "(...) øjner den en kvælende afhængighed" (Ibid.: 63). Ifølge denne rationalitet er varige forhold hverken noget man behøver eller har brug for (Ibid.). Dette er fordi forpligtelser gør menneskelige relationer 'urene' (Ibid.). Det at binde sig til en relation går imod enhver konsumtionshandling, der forudsætter at forbrugeren opnår øjeblikkelig tilfredsstillelse og kan glemme alt om den konsumerede genstand med det samme (Ibid.). Forbrugerskisme handler nemlig ikke om at samle på varer, men at bruge dem og skaffe sig af med dem hurtigst muligt igen (Ibid.: 65).

Redegørelsen

Familie Journal

Bladet Familie Journal blev etableret d. 7. januar 1877 af det unge ægtepar Laura og Carl Aller, der blev dets første redaktører. Siden 1930 har Magasinet været udgivet af firmaet Aller Press, en forlagskoncern stiftet i 1873 af samme personer som Mønster Tidende, som i dag hedder Femina, og Familie Journal (Brandrup, 2022). Magasinet består af madopskrifter, håndarbejdeopskrifter, underholdning, så som krydsord, og sundhedsanbefalinger, udover en brevkasse (Brandrup, 2022).

Tove Ditlevsen

Tove Ditlevsen blev født i 1917 på Vesterbro i København. Hun havde fire ægteskaber i løbet af sit liv, det sidste endte i skilsmisse i 1973, og hun døde tre år senere i 1976. Hun var en kendt forfatter og drog inspiration fra sit liv og ægteskaber (Andersen, 2013). Hendes første bog *Pigesind* udkom i 1939, og var en digtsamling om unge kvinders liv. Dette skabte succes for Ditlevsen og senere udkom både prosa, romaner og andre digtsamlinger. Hendes udgivelser omhandlede ofte kvinders og pigers tanker og følelser, særligt indenfor hendes egne erindringer fra barndommen, samt mange hårde emner som seksuelle overgreb, angst, ensomhed og livets kriser (Ibid.). Udover sit arbejde som forfatter startede Ditlevsen i 1956 som brevkasseredaktør for Familie Journal og skrev for dem indtil hendes død 20 år efter (Beyer, 2019).

Hendes ægteskaber lå op ad hinanden med hendes første ægteskab i 1940 til Viggo F. Møller. Ægteskabet endte i 1942, hvor hun samme år giftede sig med Ebbe Munk. Dette endte 1945, og Ditlevsen giftede sig derefter i samme år med Carl Theodor Ryberg. Ditlevsens sidste ægteskab var til Victor Andreassen i 1951 til 1973 (Vindum, 2022).

Ditlevsen voksede op med sine forældre og bror. Igennem hendes opvækst havde hun et problematisk forhold til sine forældre hvilket resulterede i, at hun begyndte at forfatte (Vindum, 2022). Hun fortsatte med det igennem hele sit liv, da det gav hende et afbræk fra den, ofte, hårde hverdag hun havde. Hun voksede op i arbejderklassen hvilket gjorde, at hun måtte gå i arbejde efter sin mellemskoleeksamen på trods af lærernes anbefalinger om videregående uddannelse. Barndomshjemmet var desuden også bundet op på traditionelle synspunkter og stereotypiske kønsopfattelse (Andersen, 2013). Den hårde opvækst og de problematiske relationer ledte til, at hun i 1945 begyndte et alvorligt stof- og alkoholmisbrug. Hun havde til tider kontrol over sit misbrug, men kort før 1960 mistede hun kontrollen, og

blev indtil sin død i 1976 flere gange indlagt på grund af misbrug og selvmordsforsøg. Begge dele blev bragt i medierne (Kaasgaard, 2016).

Puk Elgård

Marianne Puk Elgård er født den 3. februar 1968 i Hørsholm (Altinget, 2023), og boede med sine forældre i Elbæk (Truelsen, 2022). Elgård er uddannet journalist og arbejder som TV-vært og forfatter (Altinget, 2023). Hjemmet var præget af alkohol- og stofmisbrug, som spillede en stor rolle efter at Puks ældre søster, Pia Elgaard, døde af nyresvigt som syvårig (Klemp 2019). Flemming Elgård, faren, udviklede ludomani, og broderen, Claus Elgaard, udviklede selv ludomani. Dette forudsatte, at Puk Elgård udviklede angst (ibid.).

I et interview fra d. 26.10.22 af Puk Elgård hos Alt.dk, fortæller Elgård om hendes tro, fortid og familie (Truelsen, 2022). Til spørgsmålet om det at fortage valg, svarer Elgård: "Jeg HAR jo været i den situation, at mine handlinger betød liv eller død. Jeg passede på min mor og far. Hvis jeg var uopmærksom, kunne det få store konsekvenser. I min opvækst var det meget afgørende, hvilke valg jeg tog." (Ibid.) Elgårds barndom var nemlig ikke fyldt med glædesminder. Forældrene havde en søn og mistede deres første datter, og deres verden brød sammen (Ibid.). De kom begge ud i et misbrug af alkohol og piller og fik Elgård som 'erstatningsbarnet' for den første datter (Ibid.). Elgård ser tilbage på hendes barndom, hvor kommunen skulle hjælpe hende fra den dysfunktionelle familie: "Det er over 40 år siden, jeg selv sad hos kommunen og ventede på, at nogen skulle tage nogle beslutninger for mit liv." (Ibid.) Oplevelsen har Elgård taget med sig, og hun er nu i gang med sit 13. år som brevkasseredaktør i ugebladet Familie Journal (Familie Journal, 2022). Her bruger hun sin fortid og de erfaringer, hun har sig fra den hårde barndom, til at hjælpe andre.

Redegørelse for kvindernes historie i Danmark

Kvindebevægelsen i Danmark

I slutningen af 1800-tallet begyndte kampen om kvindernes anerkendelse. Overordnet set var formålet at gøre op med det mandsdominerede samfund og derved afskaffe diskrimination på baggrund af køn (Dahlerup, 2023). Kvinder skulle have flere rettigheder og have mulighed for at være med til at skabe samfundet (Nielsen, 2023), Begrebet *feminisme* blev ikke brugt om kvindernes historie før år 1900, i stedet blev blandt andet begrebet *kvindesag* brugt. Det var først lidt efter år 1900, feminismebegrebet blev taget i brug i Danmark. Det blev dog anset som et meget radikalt begreb, og mange tog derfor afstand fra det (Ibid.).

Frem til 90'erne har kvindebevægelsen i Danmark haft to bølger. Det bliver kaldt bølger, da kvindebevægelsen ikke kun har haft fremskridt igennem tiden (Nielsen, 2023). Den første bølge stilnede af i slutningen af 20'erne og den anden bølge begyndte omkring 1970 og varede omkring 15 år (Ibid.).

Den første bølge havde til at starte med formålet, at alle kvinder i første omgang skulle have ret til uddannelse, ugifte kvinder skulle have ret til arbejde, og de skulle alle have juridisk myndighed (Dahlerup, 2012). Den anden bølge omhandlede kvindefrigørelsen, hvor der blev ønsket at gøre op med de traditionelle kønsroller i hjemmet og i samfundet og Rødstrømpebevægelsen havde stor indflydelse i denne tidsperiode (Løgstrup og Sørensen, 2012).

Feministiske milepæle i danmarkshistorien

Sidste halvdel af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet

Der blev i sidste halvdel af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet blandt andet kæmpet for kvinders ret til uddannelse, kvinders valgret og ligestilling på arbejdsmarkedet (Kvinfo, 2021a).

Efter Dansk Kvindesamfund blev dannet i 1871, begyndte de allerede året efter at åbne skoler så kvinderne kunne blive uddannet og derved stå stærkere i samfundet (Lous, 2011). Dansk Kvindesamfund kæmpede intenst for, at gifte kvinder fik ret til at råde over de penge de tjente og det lykkedes dem at få det indført ved lov i 1880 (Ibid.). Det var først i begyndelsen af 1900-tallet kvinderne langsomt begyndte at blive en del af demokratiet i Danmark, da de først fik stemmeret til lokale udvalg som blev valgt demokratisk mellem 1903 og 1907, dernæst ret til at stemme til kommunalvalg fra 1908 og endeligt retten til at stemme ved folketingsvalg (Kvinfo, 2021b).

20'erne og 30'erne - kvindebevægelsens begyndelse/mellemløbet

Efter at kvinderne var blevet sikret fuld valgret i det tidligere årti, blev der nu fokuseret på nye områder som moderrollen, forbedring af de samfundsmæssige vilkår og generel oplysning (Christiansen, 2012). Antallet af kvinder på arbejdsmarkedet steg, og de fik primært arbejde indenfor kontor- og handelsområdet samt som telefonister. Fælles for disse erhverv er den lave løn, strenge arbejdslinjer og at ingen af dem var lederstillinger (Ibid.). For eksempel måtte telefonisterne i 1920 strejke i knap to måneder for at beholde retten til deres arbejde, selvom de blev gift (Ibid.). Der var dog forskel på, hvad de gifte kvinder arbejdede med i forhold til de ugifte, da det primært var ugifte kvinder, som arbejdede i industrien, og

de giftes arbejde primært bestod af børnepasning og rengøring (Ibid.). Mellem 1919 og 1921 skete der også ændringer for kvindernes på det offentlige. Her blev de ligestillet med mændene i forhold til ansættelse. Ligestillingen holdt ikke længe, da mændene kort tid efter fik forsørgertillæg og dermed blev der skabt en ulighed igen. Kvinderne fik dog sideordnet forældremyndig på dette tidspunkt, og kunne nu komme i betragtning til at få forældremyndighed ved skilsmisse (Deding og Holt, 2010: 28).

Forskellige organisationer beskæftigedes sig med forskellige områder. For eksempel blev De Danske Husmoderforeninger stiftet i 1920 med formålet, at kvinders arbejde i hjemmet skulle anerkendes, og at de mente at det var kvindens ”kald og moralske pligt” at være hjemmegående husmor (Olesen, 2011). Foreningen for seksuel Oplysning og Arbejderkvindernes Oplysningsforening havde fokus på henholdsvis kvindernes dobbeltarbejde i forhold til både at arbejde i og udenfor hjemmet og frivilligt moderskab samt prævention (Christiansen, 2012).

Idealet om den hjemmegående husmor var tydeligt i samfundet, da gifte kvinder ofte blev modarbejdet hvis de havde arbejde eller ønskede et arbejde udenfor hjemmet. (Deding og Holt, 2010: s.29). På mange arbejdsområder var det bestemt, at når kvinder blev gift, skulle de forlade deres arbejde (Ibid., s. 30). På dette tidspunkt blev befolkningen til *forsørgere* og *forsørgede*. I husstande med et ægtepar, ville manden altid være *forsørgeren*, og kvinden ville være den *forsørgede*, på lige fod med f.eks. børn, uanset beskæftigelse. Enlige mænd og kvinder blev kaldt *forsørgere* (Danmarks Statistik, 2015: s. 10)

Den tekniske udvikling, de faste arbejdstider samt det sociale i de forskellige erhverv, som ikke omhandlede husarbejde, var eftertragtet af de gifte kvinder, da der var væsentligt bedre vilkår end at udføre husarbejde for andre (Trommer og Kaarsted, 2012). Mange mente at gifte kvinder stjal arbejdet fra mændene, da de mente kvinderne hørte til i hjemmet, og fordi arbejdsløsheden på dette tidspunkt var højt, burde arbejdet tilhøre mændene (Deding og Holt, s. 29 og Trommer og Kaarsted, 2012).

Det var derved i 20'erne at retningerne i eftertidens kvindekamp blev ’skabt’; Samfundsmæssig ligestilling, frigørelse fra mændenes dominans i arbejde og familie samt anerkendelse af det kvindelige husarbejde (Trommer og Kaarsted, 2012).

40'erne og 50'erne

Efter 1930 og frem til 1940 blev gifte kvinder inddelt i en ny kategori, kaldet *husmødre*, indenfor *forsørgede*. De hørte til i den kategori, uanset om det kun var delvist, de passede

hjemmet og børnene (Danmarks Statistik, 2015: s. 11). Efterfølgende blev de gifte kvinder inddelt efter, om de arbejdede udenfor hjemmet, for manden eller udelukkende i hjemmet. Dem der udelukkende arbejdede i hjemmet, forblev *husmødre* (Ibid., s. 11). Ved at ændre titlen til *husmor*, blev husarbejde anerkendt som et arbejde.

Fra 1930 til 1940 steg antallet af kvinder på arbejdsmarkedet med 16%, så det i 1940 var 41% af kvinderne der arbejdede udenfor hjemmet (Trommer og Kaarsted, 2012). Der skete også en forandring i, hvad de beskæftigede sig med, da antallet af kvinder som beskæftigede sig med husrelateret arbejde, på de 10 år faldt med omkring 50.000 og antallet som arbejdede indenfor håndværk, industri, handel og kontor steg med 90.000 (Trommer og Kaarsted, 2012).

Inden for forældremyndighed skete der et stor fremskridt, da mændene, som før havde været økonomiske værge for deres børn, i 1957 blev til en gensidig forsørgerpligt mellem mænd og kvinder (Deding og Holt, 2010: 28). Dette kunne dermed skabe større uafhængighed for kvinder og deres børn, hvis kvinden ønskede at forlade sin mand. Udover dette skete der ikke de store fremskridt indenfor kvindebevægelsen, da dette var imellem bølgerne.

60'erne og 70'erne

50% af alle kvinder var i 1960 husmødre uden anden beskæftigelse (Christoffersen, 1993: s. 114, citeret i Kvininfo, kilde 187 n.d.), hvilket var det højeste antal, siden det blev til en kategori i folkeoptællingerne tilbage i 1940. Derved var den traditionelle kernefamilie, hvor gifte kvinder helt eller delvist blev forsørget af manden, stadig den dominerende levemåde (Sørensen, 2020). På trods af, at de gifte kvinder havde fået større adgang til arbejdsmarkedet, var det stadig dem, der stod for husarbejdet, derved også børnepasningen. I 1964 brugte kvinderne i gennemsnit fire og en halv time på husarbejdet, hvor mændene kun brugte en halv time (Lausten og Sjørup, 2003: s. 32). Som tidligere nævnt, var muligheden for børnepasning i offentlige institutioner begrænset og i 1985 var det stadig kun halvdelen af børn der blev passet (Skaaning, 2017).

Som en del af den seksuelle frigørelse blev p-pillen frigivet i 1966 i Danmark, hvilket betød at kvinderne nu havde en effektiv form for prævention, så de i større grad kunne styre, hvornår de blev gravide. Frem til 1937 var der forbud mod at sælge og oplyse om præventionsprodukter (Svenning, 2020), hvilket gjorde at kvinderne tyede til usikre metoder som udskylningsapparater og pessarer (Ibid.). P-pillen gavnede deres muligheder på arbejdsmarkedet, da kunne risikere at blive fyret, hvis de blev gravide. (Ibid.)

En ny form for kvindebevægelse, kaldet Rødstrømpebevægelsen, opstod i slutningen af 60'erne og var med til at udfordre kvindeidealet og familiestrukturerne på en hidtil uset måde. Deres første aktion var en protest på Strøget i København, d. 8. april 1970, hvor de protesterede mod skønhedsidealet for kvinder (Løgstrup og Elkjær Sørensen, 2012). Deres aktivisme bestod af utraditionelle former for organisationsformer hvor de for at få taletid bevidst provokerede bl.a. med demonstrationer (Sørensen, 2020). Et af de vigtigste slogans de brugte i deres aktivisme er: "Ingen kvindekamp uden klassekamp, ingen klassekamp uden kvindekamp" (Løgstrup og Elkjær Sørensen, 2012). De ville have nye samfundsnormer, hvor både familiestrukturer og kønsideal blev skabt på ny samt at ingen skulle diskrimineres på baggrund af køn (Ibid.). De ønskede blandt andet at gøre op med idealet om kernefamilien ved at få privatlivet på den politiske dagsorden, netop for at gøre op med kønsnormerne, der eksisterede i og udenfor hjemmet. (Ibid.)

Rødstrømpebevægelsens aktivisme fik sat et markant større fokus på kvinder, hvilket ledte til at flere love og politiske tiltag, som gavnet ligestillingen og kvindernes rettigheder, blev vedtaget. I løbet af de omkring 15 år de var aktive, blev fri abort lovliggjort i 1973, ligelønsloven blev vedtaget i 1976 og ligebehandlingsloven i 1978 (Danmarks Statistik, 2015: s. 18). Disse tre love udgjorde en væsentlig betydning for kvindernes stilling i samfundet, da det på mange måder gav dem en større frihed.

Analyse af Ditlevsens og Elgård's brevkasser

Tove Ditlevsens breve er taget ud fra brevkassesamlingen "Små Hverdagsproblemer" udgivet i 2021, hvor alle breve fra 1956 til 1976 er samlet. Puk Elgård's breve er taget ud fra Familie Journals hjemmeside, specifikt fra "Puks Brevkasse". Vi har valgt at give vores valgte breve fra Ditlevsens brevkasse navne for bedre at kunne skelne mellem dem. Det drejer sig om: *Ørefigner* (1957), *Støvsugeren* (1964), *Den hjemmegående* (1974) og *Socialkontoret* (1975). Navnene er valgt ud fra problematikkerne i brevene.

Derudover har vi i analysen valgt, at de citater der er fra læsernes breve, ikke står i kursiv mens svarene fra Tove Ditlevsen er i kursiv. Dette har vi valgt, fordi det i brevkassesamlingen er skrevet på denne måde, og da det gør det nemmere at skelne mellem om citaterne er fra brevet eller svaret.

"Ørefigner" (1957)

I de kommende brevkasser af Ditlevsen læser vi om tre forskellige personer: læseren, læserens mand og Tove Ditlevsen. Først har vi læseren, som er personen hvis syn vi "ser", da det er hende der fortæller om sagen. Manden er den, der direkte påvirker læseren og den, der ikke kan interagere med den måde, vi ser situationen på, da han ikke har direkte magt over brevet. Den tredje person er Tove Ditlevsen. Vi kan se hende som brevets "sidste kommentar", da det er hende, der bestemmer, hvad vores endelige indtryk af brevene bliver.

Ørefigner omhandler en kvinde, som har været gift i 12 år, men nu føler hun ikke noget for sin mand mere, og efter et skænderi som resulterede i at han slog hende, overvejer hun nu også at ville forlade sin mand (Ditlevsen, 2021: 46).

I dette brev er den iøjnefaldende reaktion af Ditlevsen, at hun vender sig mod læseren, kalder hende "*utilbøjelig*" (Ditlevsen, 2021: 46) og samtidig forsøger at overbevise læseren om, at vedkommende er det, kun, sagt med et nutidigt syn, fordi hun vil skilles fra sin mand der har været fysisk voldssom mod hende.

Den pointe der først optræder i den første del af brevet, som så er hovedårsagen til hele brevet, er det, som læseren lægger mest vægt på. Hun har nemlig fået nogle ørefigner af sin mand. Ordet 'ørefigen' gør os opmærksomme på, at det er en anden historisk tid. Vi vil forestille os, at det i dag ikke omtales som 'ørefigner', når der er tale om hustruvold. Ditlevsen kalder det da også, at manden har "*(...) forløbet sig (...)*" (Ditlevsen, 2021: 46), og erkender at give en ørefigen er en forkert handling. Dog skal denne forløbelse tilgives, og det

er her, man finder forskellen på årtierne. Også da voldens karakter ikke eksplicit beskrives, men Ditlevsen alligevel vælger at retfærdiggøre handlingen, tegnes der et billede af årtiets syn på vold i parforhold.

Ifølge Anthony Giddens bog *Intimitetens forandring* (1992) kan ørefigner være mandens svar på intimitetssituationer, hvor han ikke kan elske nogen, herunder kvinden, hvis hun står som en ligestillet person (Giddens, 1992: 132). Dette kan være en årsag til, at kvinden bliver underlagt fysisk vold af manden i hjemmet og særligt i årene, hvor det var mere socialt accepteret. Normen skriver Ditlevsen sig ind i, når hun kalder læseren "*utilbøjelig*", fordi vedkommende ikke vil acceptere nogle ørefigner, i ægteskabets tjeneste.

En anden relevant pointe og tema er, at læseren overvejer at blive skilt fra sin mand, men selv sætter spørgsmålstegn ved om hun ville kunne klare det. Det tolker vi som et ønske om en vis selvstændighed, men samtidigt også en frygt, og tvivl på sig selv (Ditlevsen, 2021). Vi undrer os om, om denne frygt kommer på baggrund af samtidens samfundsnorm, der kontinuert fortæller at kvinden ikke kan klare sig alene. Læseren skriver at hendes problem er ved at vokse hende over hovedet (Ditlevsen, 2021: 46), så det er noget, som hun længe har tænkt over, og formålet med brevet, er at få bekræftelse i om hun kan opnå sit ønske om selvstændighed. Angående selvstændighed så bør vi huske, at dette brev er fra 1957 (Ibid.). Som forklaret i redegørelsen om den historiske udvikling, er det en tid, hvor kvinder generelt havde færre rettigheder og muligheder end i dag. Men ligestilling var på vej. I samme år som dette brev blev skrevet, ligestilledes forældre som værger for deres børn (Holm, 2012). Dette kan være relevant for læserens ønske om at forlade sin mand og tage børnene med sig. Fra 1922 havde kvinder kun forældremyndighed og fungerede derfor ikke som værge for børnene (Danmarks Statistisk, 2022), hvilket stadig begrænsede mulighederne for mødre, der ville væk fra fædrene.

Parret i brevet havde et skænderi, hvor det endte med, at manden gav hende ørefigner, hvorefter han har fortrudt og bedt hende om tilgivelse (Ditlevsen, 2021: 46). Læseren har ikke lyst til at tilgive ham og synes, at en mand, der slår en kvinde, er et lavt menneske, men Ditlevsen mener, at man skal tilgive sin partner, selv når det kommer til "*(...) korporlige voldsomheder*" (Ditlevsen, 2021: 46). Hun mener, at en mand stadig kan være en god mand, selvom han en enkelt gang mistede kontrollen og slog sin kone, og "*(...) et udbrud af hidsighed er i hvert fald ikke noget, man helt og holdent kan dømme ham på*" (Ditlevsen, 2021: 46). Hvis vi endnu engang perspektiverer det til Giddens' teori om mænds udfordring i

intimitetssituationer (Giddens, 1992: 132), kan man tænke det som en kritik at kalde manden et lavt menneske, hvis han slår, da det kunne ligge naturligt for ham i en sådan situation.

Brevet handler kun om et enkelt tilfælde, hvor manden har udøvet vold, og dertil svarer Ditlevsen, at man ikke kan dømme manden ud fra én enkel episode, hvor manden har mistet kontrollen (Ditlevsen, 2021: 46). Det er dog ikke understreget i brevet, at det har været et enkeltstående tilfælde. Hvad Ditlevsen ikke tager hensyn til, som en brevkasseredaktør i dag måske ville, er, at manden kan have vist voldelige tendenser forud for episoden. Man kan tænke sig, om Ditlevsen overvejede dette, men bevidst valgte at se borte fra det, for måske at underminere det, som vi i dag ser som noget alvorligt – om det var enkeltstående eller gentagende tilfælde.

“Støvsugeren” (1964)

Støvsugeren (1964) skrevet af Den nedbrudte handler om en kvinde, som har været gift i 19 år og har fire børn, men nu skriver hun til Ditlevsen for at søge råd om, hvad hun skal gøre i forhold til hendes mand, der går meget i byen, og at hun udsættes for trusler i hjemmet (Ditlevsen, 2021: 352).

Læseren søger hjælp af Ditlevsen, da hun har været udsat for trusler om vold af sin mand og indrømmer, at hun kun bliver i ægteskabet for børnenes skyld: “Engang løb jeg hjemmefra, men han indhentede mig og sagde, at hvis jeg gjorde det igen, skulle jeg få så mange bank, at jeg ikke kunne sidde ned i 14 dage.” (Ditlevsen, 2021: 352). I dag ser vi dette udsagn som en alvorlig trussel, men Ditlevsens svar beskriver et andet syn. Fra læserens side er der ikke meget hjælp at hente i Tove Ditlevsens svar. Ditlevsen mener, at truslen kun er blevet sagt i fuldskab, og derfor skal “*Hans trusler om vold (...) næppe heller tages bogstaveligt.*” (Ibid.). Det, som vi i dag vil fortolke som en underminering af situationens alvorlige karakter, var dengang Ditlevsens måde at skrive sig ind i en kulturel forestilling om vold indenfor ægteskabet, ligesom vi opdagede i forrige brev.

Dette ses yderligere, da læseren spørger Ditlevsen om hjælp til en smerte i hendes bryst: “Hvordan kan det være, jeg får så ondt for brystet, lige før han kommer hjem?” (Ditlevsen, 2021: 352). Når man læser om truslen samt de mange druktur, er det med et nutidigt blik tydeligt, at smerten i hendes bryst kan have en relation til, at hun er bange for sin mand eller hans opførsel. Dette bringer Ditlevsen på sin egen måde på banen i svaret - dog uden at hjælpe eller kommentere yderligere på det: “*Jeg vil tro, at De får ondt for brystet, fordi De faktisk har det bedst, når Deres mand ikke er hjemme.*” (Ditlevsen, 2021: 352). Når Ditlevsen

skriver det på denne måde, virker det for os som en meget neutral konstatering, som om der ikke rigtig er noget at gøre ved det. Det er dermed også med til at give læseren et indtryk af, at dette er normalt, og noget man bare skal lære at leve med. Her kan vi igen se, hvordan Giddens beskriver mænds udfordring ved at elske blandt andet kvinder som ligestillede, og hvordan dette kan hænge sammen med vold mod kvinder (Giddens, 1992: 132). Dette er særligt interessant da den første lov om hustruvold, blev etableret i 1921 (Retsinformation, 1996, § 2), og der siden da har været mange love, som har skulle stoppe vold på adskillige måder (Ibid.). Ditlevsen beder på denne måde læseren om at acceptere noget, som er direkte ulovligt (Ibid.) og afspejler derfor hvordan kvinder, på trods af loven, stadig var undertrykte. Især når en brevkasseredaktør kan være talerør for en sådan norm.

Fuldskab er også et gennemgående tema af brevets indhold: “Min mand går meget i byen alene (...)” (Ditlevsen, 2021: 352). Dette virker ud fra brevet som en af rødderne til deres ægteskabelige problemer. Særligt da alkohol og byture påvirker mandens syn på kvinden: “Han kan komme hjem og beskyldte mig for, at begge drengene er nogle horeunger, som han ikke er far til.” (Ibid.). Heller ikke her er der særlig hjælp at hente hos Ditlevsen: “*Jeg går ud fra, at Deres mands beskyldninger fremsættes i fuldskab, og hvad folk siger i den tilstand, skal man ikke lægge vægt på.*” (Ditlevsen, 2021: 352). Svaret antyder, at denne ageren blot er noget, man som kvinde skal se bort fra. Igen skriver Ditlevsen sig ind i en kultur, hvor mandens opførsel er noget, som kvinden ikke kan eller skal gøre noget ved.

Der ses dog i Ditlevsens svar en smule medlidenhed for læseren, men alligevel bebrejder Ditlevsen stadig kvinden: “*Det er meget trist alt sammen, og måske føler De det endnu tristere, fordi De vel er i en vanskelig alder, hvor tingene går kvinder mere på end ellers.*” (Ditlevsen, 2021: 352). Her ser man en anerkendelse af, at hvad der sker indenfor dette ægteskab, selvfølgelig er trist og dermed ikke optimalt. Dette bliver dog hurtigt undertrykt af beskyldningen om overgangsalderens eventuelle effekt på situationen.

Som vi i dag tolker, at Ditlevsen negligerer kvindens situation, da hun giver kvinden skylden for at føle den måde hun føler, var det naturligtvis et normaliseret syn i samtiden. Ditlevsen antager, at læseren er i overgangsalderen, men det er ikke skrevet eksplicit. Kun gennem Ditlevsens fortolkning forstås det, at læseren er i overgangsalderen. Ditlevsens fortolkning mener vi beskriver samtidens generelle holdning om, at kvinder er mere hysteriske i den alder. Det afspejler samfundets syn på kvinder, og det kan være en givende grund til vores holdning om, at Ditlevsen ikke tager truslerne lige så alvorlig, som vi ville i dag.

Når man kigger på alt dette med nutidige briller, er en skilsmisse oplagt. Det var dog ikke det svar, som Ditlevsen gav læseren: "*Af samme grund tror jeg, De er ude af stand til at gennemføre en skilsmisse, så der er nok ikke andet at gøre end at få det bedst mulige ud af livet med de vilkår, der nu engang er Deres.*" (Ditlevsen, 2021: 352). Ditlevsen fraråder læseren at gennemføre en skilsmisse og acceptere det liv, hun har, og dette begrundes hun blandt andet med kvindens mulige overgangsalder (Ibid.). Ditlevsen understøtter den verden, som normaliserer vold og hentyder, at en overgangsalder skulle gøre en kvinde ude af stand til at gøre eller magte visse ting. Væsentligt at have i mente er, at Ditlevsen skriver fra den verden hun ser og fra, hvordan tingene forholder sig. At Ditlevsen vælger at bruge alderen imod læseren, ser vi, er med til at undertrykke kvinden, da det er læserens 'egen' skyld at hun 'ude af stand til' at kunne skilles. Men hvis alderen, som kvinden ikke er herre over, er kvindens skyld, læser vi os ind i et samfund, hvor kvinderne har svært ved at slippe fri fra negative konnotationer belagt på kønnet.

Ditlevsen skriver sig ind i en generalisering, som svækker kvindens kunnen, når hun er i overgangsalderen. Dette får næsten overgangsalderen til at ses som en sygdom eller byrde, for kvindens kunnen. Dette angiver ifølge os derfor en diskurs om at kvinder af en vis alder, ikke var arbejdsdygtige. Med et historisk perspektiv, er denne udlægning af Ditlevsen interessant, da der i efterkrigstiden, kom flere kvinder i arbejde, og dermed var forøgede muligheder for kvinder i forhold til at komme ud af dårlige ægteskaber (Christoffersen, 2004: 170). Det vi analyserer her er, at der ikke er overensstemmelse mellem historien og diskursen. Givet at samtidens virkelighed ikke stemmer overens med kvindesynet, tegnes et billede af en diskurs kvinderne skulle kæmpe sig igennem. Kvinderne havde delvist muligheden for at kunne komme ud, og få et arbejde og tjene penge til dem selv. Dog var manglen på daginstitutionspladser en af de ting, som var med til at besværliggøre dette (Korremann, 1977: 28).

En anden grund til at kvinden ville have det hårdere ved at gennemgå en skilsmisse, er den manglende selvstændig økonomi. Læseren spørger Ditlevsen til råds, om hun skal købe sig en støvsuger uden at spørge sin mand, hvortil Ditlevsen svarer: "*(...) det er en sikker metode til ballade i hjemmet (...)*" (Ditlevsen, 2021: 352), hvorfor Ditlevsen råder læseren til at lade være med at fortage sig købet. Svaret kan tolkes som en indikation på, at kvinden ikke råder over økonomien i hjemmet, og derfor vil manden være sur over et sådant køb. Det er dog kun en hypotetisk forklaring, da det ikke står skrevet i læserens brev, men det kunne forestilles, da der i sin tid, da læseren skrev, nemlig endnu ikke var lovkrav om ligeløn. Manden var derfor

ofte familiens hovedforsørger i 60'erne. Lovkravet kom først i 1976, og manglende ligestilling var her et tydeligt fænomen (Danmarks Statistik, 1995: 5).

Kvinden ville i denne situation være uden evne, eller i mindre grad have evne til, at tage vare på sig selv, da en mands arbejde pengemæssigt var mere værd, og børnene kunne lide under skilsmissen med en fortrukket far på den ene side. Afslutningsvis fokuserer Ditlevsen nemlig på børnene: "*Prøv at samle Deres interesse om børnene og skab sammen med dem en lille verden (...)*" (Ditlevsen, 2021: 352), og hvordan de kan være knudepunktet for forholdet. På trods af at loven tilbage i 1957 (Danmarks Statistik, 1995: 4-5), gav kvinden muligheden for værge, kan vi her ses at det stadig var normen, at familien forblev sammen.

Kvinden er formentligt hjemmegående, da hun blandt andet skriver "(...) han kan komme hjem og beskyldte mig for (...)" og "(...), jeg får så ondt for brystet, lige før han kommer hjem" (Ditlevsen, 2021: 352). Det viser, at hun er hjemme tidligere end manden og formentligt ikke har et arbejde udenfor hjemmet. Samtidigt eksisterer idealet om 'kernefamilien', hvor manden var forsørgeren og blev betragtet som familieoverhovedet. Det var skattemæssigt fordelagtigt for en mand at have en hustru da han på grund af hende ville få flere forskellige fradrag, og derved flere penge (Ravn, 2005: 44). Sådan forholder det sig selvfølgelig ikke længere, og som vi vil komme ind på senere i analysen, står dette i skarp kontrast til børnenes og økonomiens betydning i ægteskabets vedligeholdelse og fastholdelse i dag.

“Den hjemmegående” (1974)

Afsenderen af brevet er en mor til fire børn der længe efter frihed gennem arbejde og uafhængighed. Vi har fundet fire temaer i brevet, hvor svaret fra Ditlevsen tydeligt viser en udvikling af kvinders selvstændighed. Kvinden har sig nemlig en uddannelse og ønsker at gøre brug af denne. Hendes mand håner ideen og derfor overvejer hun skilsmisse og ønsker at forsørge sig selv. Han tror nemlig, at hun “ (...) må være evig lykkelig over at blive forsørget.” (Ditlevsen, 2021: 851).

Det faktum, at læseren overvejer en skilsmisse og vil læne sig op ad sin egen gode uddannelse hentyder, at vilkårene for kvinderne på arbejdsmarkedet er blevet forbedret. Hos Danmarks Statistik er der statistikker over danskernes tidsanvendelse, og de har regnet ud, at kvinderne i 1987 gennemsnitligt brugte lige så lang tid på uddannelse som mænd, og stigningen af kvinder i uddannelse skete allerede fra 1964 (Danmarks Statistik, 1995: 25). På arbejdsmarkedet er der også sket en markant ændring, hvor antallet af kvinder i arbejdsstyrken er næsten fordoblet fra 1960-1994 (Ibid.: 36).

Læserens brev viser ikke nødvendigvis en historisk ændring af kvindens position, men det gør Ditlevsens svar. Læserens brev viser, at det i hendes samtid, 70'erne, nu er blevet muligt at vælge om man vil være en hjemmegående husmor eller ej. Manden er også opmærksom på dette, da han netop påpeger at hun kan "(...) skrubbe af med (...)" (Ditlevsen, 2021: 851) sine unger. Ditlevsens svar støtter kvinden i, at hun fortjener en bedre tilstedeværelse. Ditlevsen opfordrer ikke direkte til en skilsmisse, men hentyder til at det er en løsning, hvis manden ikke stopper undertrykkelsen, ved at forbyde kvinden at tage arbejde: "*Deres mand har ingen ret til at forbyde dem dette (...) Det skal de ikke finde sig i.*" (Ditlevsen, 2021: 851). Her ses en stor forandring i forhold til det tidligere brev og forandringer i forhold til hvordan man ser kvinder som nogle der skal underlægge sig andre.

Læseren klager da også over at hendes mand har alle pengene, at han tænker hun "(...) må være evig lykkelig over at blive forsørget" (Ditlevsen, 2021: 851), når dette egentlig ikke er tilfældet, og hun føler sig som en prostitueret, fordi hun kun kan lokke flere penge til sig gennem samleje. Hun nyder det ikke og ser det derimod som en nødvendighed for at få pengene til husholdningen. Hendes mand er uinteressert i at se husholdningsregnskabet, og samleje er derfor læserens sidste udvej til at gøre alle under husets tag mætte. Han holder sig i forsørgerrollen og lader hverken kvinden vide om eller bruge pengene han indtjener, men med hans gode job mener kvinden, at de må "*(...) have råd til at spise os mætte*" (Ibid.). Her er det ideelt at inddrage Giddens' genfortælling af Herb Goldbergs ide om maskulinitetens fald (Giddens, 1992: 149). For denne ændring i kvindens situation, hvor hun egentlig kan tage sig et arbejde med den uddannelse hun har, og ikke er nødsaget til at blive forsørget af manden, kan det fortolkes, at det afskyes mere end det værdsættes at blive forsørget. Men som redegjort for i teoriafsnittet er der stadig en forventning fra samfundet om, og endnu mere på dette historiske tidspunkt end ved teoriens udlægning, at rollerne er fordelt, som de er: Manden er forsørgeren, kvinden står for husarbejdet (Lausten og Sjørup, 2003: 32).

Læserens mor har tilbudt at tage sig af børnene, da læseren nogle gange ønsker at være fri for dette. Dette er for læseren en stor hjælp, da det for manges vedkommende var svært at få plads i daginstitutionerne (Skaaning, 2017). Her bekræfter Ditlevsen børnepasningen som værende en god ide, i og med "*en utilfreds mor altid er det samme som en dårlig mor.*" (Ditlevsen, 2021: 851). Det kan antages at Ditlevsens forhold til sin egen mor kommer til udtryk i det ovenstående citat. Svaret kan indikere, at Ditlevsen tager afsæt i de relationer og erfaringer hun har gjort sig i de forbindelser.

I forhold til svaret på det forrige brev er det tydeligt, at børnene allerede ikke længere spiller den samme rolle i parforholdet, som de tidligere gjorde. Læserens mand siger, at læseren kan *skrubbe af* med sine unger, hvis hun er utilfreds (Ditlevsen, 2021:851), hvilket viser en ændring af ligestillingen vedrørende at være værge. Kvinden kan nu lovligt vælge at tage afsted med sine børn, og være værge på lige fod med manden (Danmarks Statistik, 1995: 5).

Et interessant stykke er, når Ditlevsen skriver, at læserens mand er ved at berøve hende sin selvtillid. Vi tolker her *selvtillid* som uafhængighed og endnu mere: selvstændighed.

Selvstændighed til at kunne have kontakter udenfor hjemmet, og ikke kun være, bogstaveligt, en hjemmegående husmor. Det er tydeligt her, at den hjemmegående husmor ikke længere er samfundsidealet som det var i slutningen af 50'/60'erne. Ditlevsen betragter læseren som et selvstændigt individ, i og at med kvinden ikke reduceres til at være husmor, mor eller kvinde: "*Han syntes at være født et halvt hundrede år for sent og misbruger sin forsørgerposition til at undertrykke Dem som menneske*" (Ditlevsen, 2021: 851), og helt tydeligt skinner det igennem, at manden får skylden for at være den *dårlige* i forholdet, sammenlignet med det tidligere brev. Her skæves der ikke til kvindens alder, hendes hormoner eller hendes uselvstændighed, men til den konservative mand, der ovenikøbet er "*(...) født et halvt hundrede år for sent*" (Ibid.)

“Socialkontoret” (1975)

Brevet er skrevet af en kvinde, som har været gift i 13 år og igennem hele sit ægteskab har haft problemer i forholdet. Ægteskabet indeholder både fysisk og verbal vold, og nu søger hun hjælp hos Tove Ditlevsen, da hun ønsker at have sin egen lejlighed, og at komme væk fra manden (Ditlevsen, 2021: 906).

Dette brev arbejder med mange af de samme temaer, som de andre. Dette brev, som er det sidste vi har valgt fra Ditlevsens tid i Familie Journal, beskriver den enormt samfundsmæssige ændring de tidligere breve har vejledet os igennem. Fra Ditlevsens svar er det klart at hendes, og derved samfundets, syn på hustruvold har ændret sig markant.

Lige fra starten har det meste af læserens ægteskab været "(...) et helvede, med tærsk, ukvemsord og ballade" (Ditlevsen, 2021: 906). Læseren specificerer ikke, om det kun er manden, der er årsagen til, at ægteskabet er et helvede, så man kan måske gå ud fra, at det er begge parter, der har tendens til at råbe ukvemsord og slå hinanden. Dog nævner hun, at han i fuldskab tit går amok og smider hende ud af hjemmet efter at have tævet hende, og nu vil hun gerne skilles, men det vil han ikke; han tæver hende og vil ikke snakke med hende (Ibid.).

Ditlevsen mener i sit svar på dette brev, at kvinden på ingen måde skal tvinge sig selv til at blive med manden, da hun mener, at det ligefremt ville være livsfarligt for hende. Hun mener, at selve skilsmisseprocessen vil gå meget hurtigt med den situation, som kvinden befinder sig i: *“Der er altid et stort problem, hvor kvinder og børn skal gøre af sig selv, mens skilsmisseforhandlingerne står på (...) Som sagerne står, vil det hele dog kunne gå meget hurtigt”* (Ibid.). Med hendes brug af ”dog” i sætningen, tolker vi det som, at Ditlevsen i dette svar mener, at det ville være det mest ønskværdige, at de blev skilt i forhold til i brevet om ørefignerne (1957), hvor det var mere ønskværdigt at holde skilsmisseprocenten nede.

Læseren ønsker, lige som nogle af kvinderne i de tidligere breve, at blive skilt fra manden og blive selvstændig, da hun er dybt ulykkelig i hendes ægteskab. Læseren og manden har været til mægling, hvor manden lovede, at han ville begynde at opføre sig ordentligt, men det har ikke hjulpet (Ditlevsen, 2021: 906). Manden er ikke til at tale med om at skilles, og dette er en væsentlig detalje, da dette brev var skrevet i en tid, hvor det krævede en to års separationsperiode for par, hvor kun den ene part ønskede skilsmisse (Vallgård, 2021).

Ditlevsen mener i det første brev, *Ørefigner* fra 1957, at begge parter bør tilgive hinanden, og skilsmisse ikke skal være noget man søger på et for spinkelt grundlag, i det tilfælde vold, da der ellers er så meget andet godt ved et ægteskab. I stedet for at kalde læseren ”utilbøjelig” (Ditlevsen, 2021: 46), påtager Ditlevsen sig selv opgaven at kontakte socialkontoret i læserens by og finde en lejlighed, som hun kan bo i, indtil manden bliver tvunget til at forlade hendes hjem (Ditlevsen, 2021: 906). Parret har tre børn på henholdsvis seks, 10 og 13 år, og de spiller en stor rolle i brevet. De er grunden til, at parret stadig bor sammen, da manden ikke kunne undvære dem (Ibid.). Men børn har brug for omsorgspersoner, der tager sig godt af dem, og det mener læseren ikke, at manden er i stand til. Hun kan ikke tage til sine forældre, fordi hun nødt vil belaste dem, da de har nok i deres eget (Ibid.). Kvinden vil gerne komme væk fra manden med børnene, men ønsker at flytte tilbage igen, da alle børnenes kammerater bor i området (Ibid.).

Kvinden i dette brev kommer også ind på et andet emne som er, hvilke vanskeligheder der er i forholdet, nu hvor manden fornyligt er begyndt at drikke ret meget. Manden kan ikke tåle at blive fuld, da det får ham til at gå amok og tæve hende, og hun ønsker ikke at børnene skal overvære det (Ditlevsen, 2021: 906). Manden nægter at tage antabus, da han ofte får gratis øl på arbejde. Dette er hovedårsagen for den fysiske vold i parforholdet (Ibid.). I andre breve nævner Ditlevsen, at man som kvinde skal se bort fra fuldskab i et ægteskab, men her er det

tydeligt, at Ditlevsen ikke længere er på mandens side når det kommer til fuldskab (Ibid.). Det vil sige at der samfundsmæssigt er sket et skift i synet på, hvad kvinden skal tillade og finde sig i. Som en ekstra detalje nævner læseren også, at manden har dårlige nerver og ofte har ondt i maven, men nægter at gå til lægen (Ibid.). Dette fortæller, at manden er uansvarlig både over for sig selv og for andre.

Brevet her indeholder som sagt mange af de samme temaer, som de andre svar fra Ditlevsen gør, men forskellen er tydelig på hendes svar, og man kan se i svarene, at både Ditlevsen og samfundet har ændret sig drastisk. Skilsmisse var i nogle af de tidligere breve ikke på tale, men her mener Ditlevsen ligefrem, at processen kommer til at gå hurtigt for kvinden.

Ditlevsen påtager sig som sagt også selv opgaven at kontakte socialkontoret i byen, hvor læseren bor, for at finde en løsning og hjælpe læseren. I kontrast til brevet om støvsugeren (1964) har Ditlevsens måde at gribe det an på ændret sig, da hun nu ser situationen som en alvorlig trussel overfor kvindens velvære. Den forskel betyder da også, at der fra samfundets side er mere tiltro til kvinden, og hvad hun kan klare alene nu end tidligere.

Manden i brevet om ørefigurne (1957) minder også om manden i dette brev, idet han har slået sin partner og bedt om tilgivelse. Forskellen er dog, at mens Ditlevsen mente, at manden i brevet med ørefigurne (1957) stadig kunne være "*et fint og storsindet menneske*" (Ditlevsen, 2021: 46), nævner hun intet om, at kvinden i dette brev skal tilgive sin mand eller tænke på, at han kan være en god mand trods alt, men hellere tænke på sit eget og sine børns velfærd. Svaret i brevkassen minder om svaret på *Den hjemmegående* fra 1974, hvor kvinder ikke længere kun blev set som en hustru til manden, men som et selvstændigt menneske, der skal sørge for at passe på sig selv og børnene i stedet for at forsøge at redde et ægteskab. Alt dette viser, at samfundet og Ditlevsen har udviklet sig, siden brevet om ørefigurne fra 1957 blev skrevet.

"Jeg stoler ikke længere på min mand" (2022)

I brevet *Jeg stoler ikke længere på min mand* skriver en kvinde ind til Elgård's brevkasse om problemer i hendes og hendes mands ægteskab trods mange år sammen og to børn. Manden har på et tidspunkt haft en anden kvinde, men de har efter at have været separeret i et stykke tid valgt at prøve at genoptage forholdet. Dette har dog ikke gjort forholdet bedre, og kvinden mener ikke, hun har energien til at kæmpe for forholdet og har ikke længere de samme følelser for ham (Elgård, 2022a).

Nogle af temaerne, som kommer til udtryk i dette brev, er ulykkelighed, skilsmisse samt børnenes velvære og dets effekt på ægteskabet.

Læseren skriver om, hvordan hendes forhold ikke længere er, som det før har været: ”Jeg føler ikke, jeg har energien til at kæmpe for mit ægteskab, for jeg kan mærke, at mine følelser for ham næsten er forsvundet” (Elgård, 2022a). Der er dermed ikke længere de samme følelser, som binder ægteskabet sammen. At følelser er en stor faktor i at holde sig fra skilsmisse, tyder også på en moderne tid. Der er noget underforstået ved, at følelser får en større rolle end for eksempel økonomi, som vi ellers møder i de forgangene breve. *Følelser* er før blevet nævnt, blandt andet i det allerførste brev *Ørefigner* (1957) hvor der af læseren blev skrevet ind om hendes mand: ”føler jeg slet intet for ham mere.” (Ditlevsen, 2021: 46). Men her måtte kvinden underlægge sig manden da, som redegjort for, var magten hos manden i langt de fleste tilfælde gennem rettigheder og traditioner. Følelser, som det kan tolkes af Giddens’ (1992) beskrivelser om dagens samfund, lader parforhold være uforudselige. For med *den konfluerende kærlighed*, som “ (...) forudsætter ligestilling med hensyn til følelsesmæssig given og tagen (...)” (Giddens, 1992: 67), spiller følelser en enorm central rolle for overlevelsen af forholdet, når de andre blandt andet statslige faktorer netop falder i baggrunden.

Kvinden udtrykker sig meget lig læseren fra ”*Den nedbrudte*” da hun lader børnene, særligt deres dreng, være hovedårsagen til at ægteskabet forsætter: “(...) det er vanskeligt at bære, at vi skal gå fra hinanden igen, især i forhold til vores dreng.” (Elgård, 2022a). Her adskiller svarene fra Ditlevsens og Puks i brevkasserne sig dog drastisk fra hinanden. Elgård beder moren om at tænke over en række spørgsmål, om kvindens fremtid og hvordan hun ønsker at leve sit liv: ”Hvis du bliver for din søns skyld, kan du så være den mor, du gerne vil være, eller vil du være en skygge af dig selv, fordi du må leve med for mange kompromisser?” (Elgård, 2022a). Elgård opfordrer på den måde moren til at huske at tænke på sig selv, og ikke kun på drengen. Dette står i kontrast til Ditlevsens måde at se på børn indenfor ægteskabet, som blandt andet ses i svaret til ”*Den nedbrudte*”: ” *Prøv at samle Deres interesse om børnene og skab sammen med dem en lille verden uden at spekulere alt for meget på Deres mand*” (Ditlevsen, 2021: 352). Man kan dermed fornemme den ændring som er sket, i forhold til hvad der skal holde et ægteskab sammen. Elgård sætter kvinden i fokus på en anden måde end der ses hos Ditlevsen, og skaber dermed en støtte til kvinden som står midt i en svær beslutning.

Der ses en stor støtte i forhold til kvindens ulykkelighed i Elgård's brevkasse, som vi ikke ser i de to første Ditlevsen breve. I de første to breve bliver skilsmisse ikke set som en mulighed, og opfordres bestemt ikke. Når vi kigger på *Den hjemmegående* (1974) ses der en ændring, i form af støtte fra Ditlevsen i forhold til kvindens ønske om uddannelse og selvstændighed (Ditlevsen, 2021: 851). Den samme støtte kommer til udtryk i *Socialkontoret* (1975) hvor Ditlevsen går så langt som selv at kontakte et socialkontor til hjælp for Kvinden (Ditlevsen, 2021: 906). Denne støtte ses også hos Elgård: ”Hvis du vælger at gå fra ham, så skal I nok klare det.” (Elgård, 2022a). Denne støtte er med til at vise ændringen som sker i datidens samfund hos Ditlevsen, som vi nu ser hos Elgård i vores samtid. Ditlevsen går fra ikke at tænke på skilsmisse, og lade kvinderne stå tilbage i deres dårlige forhold - til at tage direkte initiativ til i *Socialkontoret* (1975), at hjælpe kvinden i nød. Når man kigger på dette, kan man derfor se en forskel fra start 60'erne, til midt 70'erne.

”Min kæreste ødelægger min arbejdsglæde” (2022)

I brevet *Min kæreste ødelægger min arbejdsglæde* (2022) til Puk Elgård's brevkasse, skriver læseren om sin mand, der gør hende ked af det. Han har tidligt i deres forhold fjernet læseren fra hendes venner, og nu prøver han at fjerne hende fra hendes job, som hun ellers er vældig lykkelig over. Læseren skriver til Elgård i slutningen af brevet: “Er det bare mig, den er gal med? Men hvis du hele tiden har en på nakken, så bliver det et psykisk pres” (Elgård, 2022b) og lader det være op til Elgård at bedømme.

I brevkassen er den primære problematik mandens dominerende adfærd og dertil kvindens ønske om selvstændighed. Det interessante ved svaret er, at Elgård kun kort nævner, at hun “(...) tror, der er nogle traditioner og noget kultur på spil (...)” (Elgård, 2022b), som vil have indflydelse på sværhedsgraden af beslutningen om at lade sig skille. Elgård tydeliggør ikke hvilke traditioner og kulturer, der spiller en rolle, og hvilke normsæt der skal forstås.

Traditioner og kulturer fortolker vi som tematikken, at man ikke går fra hinanden i et forhold. Men man må forstå ud fra skilsmisseraten i 2022, at det ikke er et tabu at gå fra hinanden, da næsten halvdelen af de gifte går fra hinanden (Danmarks Statistik). Derfor forstår vi det heller ikke, som noget traditioner og kulturer spiller en enorm rolle i længere. Men når Elgård skriver dette, må det alligevel tyde på, at det stadig er tabubelagt i en eller anden grad. Elgård giver dog plads til, at hvad end *normen* fremstiller som værende ideelt, må læseren træffe sit eget valg. Elgård refererer nemlig til, at det “ (...) kræver stort mod at bryde det som forventes (...)” (Elgård, 2022b) af kvinden. Det er iøjnefaldende at ordet ‘mod’ bruges, når der i de forgangene breve ikke i lige så høj grad vises denne form for sympati og respekt for

kvindens valg. Ordvalget tyder også på, at det er en omfattende afgørelse, kvinden er ved at træffe, men ikke en ualmindelig en.

En anden tematik, der benævnes, er det ideelle parforhold. I de forgangene breve hentydes der til hvilket valg læseren skal tage, i forhold til det problem de skriver om. Her lader Puk dog dette være op til læseren, og råder til, at læseren opsøger andre kvinder med samme problemer og lytter til forskellige erfaringer: “Det kan være rart at høre andre fortælle, og på den måde får man et blik på, hvad der er normalt og ikke normalt, og hvad der er sundt og rart, når to mennesker skal leve sammen.” (Elgård, 2022b). Men hvad er normalt og ikke normalt? For når der er traditioner og kulturer, og det nu er et modigt valg, ifølge Elgård, at gå imod disse, tyder det på, at rammerne for parforholdet i dag bliver stadigt mere udefinerede.

Normerne for det ideelle parforhold og kvindens position i forhold, kan vi dog se har ændret sig, for som Elgård skriver: “Du har lov til at være en glad kvinde. Du har lov til at elske dit job og dine venner, og du behøver ikke leve et liv, hvor din mand bestemmer, hvad du må og ikke må.” (Elgård, 2022b). Idealet er ikke kun en hjemmegående husmor, en kvinde der lever af sin mands indkomst eller en kvinde som har færre rettigheder end sin mand. Men hvad er det, der så gør parterne afhængige af hinanden, hvis ikke det er grundet økonomi eller retslige love? Den tematik er gennemgående hos Giddens (1992).

I det forrige citat er der fire udsagn, der i sig selv beskriver udviklingen fra det første brev vi har analyseret til dette brev. Først og fremmest har hun *lov til at være en glad kvinde*, hvilket ikke kan siges om kvinden, der fik ørefigner, og som af Ditlevsen blev udskammet over at ville bruge det som belæg for skilsmisse (Ditlevsen, 2021: 46). Hun har *lov til at elske* sit job, hvilket betyder at der heller ikke er noget eller nogle, der skal holde hende fra *at have et job*. Hun *har lov til at elske* sine venner, og har derfor lov til at have et socialt liv udenfor huset - i modsætning til *Den hjemmegående* (1974), der aldrig sås med andre mennesker end hendes mand (Ditlevsen, 202: 851). Det sidste udsagn er, at hendes mand ikke skal diagere hendes liv, og fortælle hende hvad hun må og ikke må - hvilket opsummerer alle de forrige udsagn i ét. Kvinden skal være et helt menneske, som ikke skal underlægge sig manden, hverken økonomisk eller socialt. Men hvis dette er tilfældet, og det bevæger sig i retningen af, at kønnene ikke har *behov* for hinanden, hverken statsligt på grund af økonomi eller socialt på grund af selvstændighed, står parforholdet til at ligne det, Giddens kalder *det rene forhold* (Giddens, 1992: 63). Det betyder, at det kun er igennem en foreløbig kontrakt, som begge

individer gavnes af og finder glæde ved, at parforholdet vedholdes. Det er dog kun et ideal, for som Elgård skriver, vil der nok altid være samfundsmæssige konstruktioner, traditioner og kulturer, at arbejde imod. Der er også andre faktorer der spiller centrale roller, for eksempel i det forrige brev om den utro mand, hvor sønnen tydeligt er en stor grund til at kvinden ikke gennemfører en skilsmisse.

Disse samfundsmæssige konstruktioner har banet vejen for den *romantiske kærlighed* (Giddens, 1992: 66). Denne kærlighedsform har udgjort og udgør stadig en stor del af måden hvorpå parforhold fungerer, for man går efter det man mangler. Kigger man på kønnene i historisk perspektiv, finder man forklaringen på, hvorfor de har søgt mod hinanden. Hvor det for kvinderne før i tiden mest væsentligt har måtte være økonomi og for manden været blandt andet reproduktion, har de måtte søge til hinanden for at få det opfyldt. Hvorfor kvinderne, som Giddens skriver, "(...) måtte underkaste sig et uhyggeligt hustryanni." (Giddens, 1992: 66). Men i dag, hvad det gælder kvinden, er vilkårene i samfundet ændret og hun kan nu være selvstændig uden manden. Med økonomisk frihed og flere rettigheder, er den 'romantiske kærlighed' faldet mere i baggrunden, hvor 'det rene forhold' er trådt i forgrunden.

Som redegjort for i teoriafsnittet, skriver Giddens, at kvinden ikke længere lader ægteskabelige aktiviteter begrænse sig til ægteskab. Ægteskabet er nemlig ikke den ultimative bestræbelse indenfor et forhold – dette hentydes blandt andet i interviewet på side 6 i projektets teoriafsnit, hvor en af pigerne fortæller, at hun prioriterer karrierer over parforholdet, og en anden fortæller om at der ikke er fremtidsforventninger, men at hun og sin kæreste lever i nuet.

Disse ændringer i forhold: Selvstændighed, kønsroller og normer giver udfordringer for parforholdet i det moderne samfund. For ved ikke at være afhængige af hinanden, er der ikke det store grundlag for at blive sammen, når problemer opstår og ikke mindst, når forelskelsen er ovre.

Diskussion

Ud fra analysen ser vi, hvordan Ditlevsens formentlige “gode råd” ændrede sig drastisk igennem brevkasserne. Fra i *Ørefigner* (1957) hvor hustruvold var et acceptabelt fænomen (Ditlevsen, 2021: 46), til i *Socialkontoret* (1975) hvor kvinden skulle forlade sin mand, hvis han slog hende (Ditlevsen, 2021: 906). Dette mener vi afspejles i kvindernes samfundsmæssige udvikling indenfor disse år. Der er dog meget, som ikke bliver taget højde for indenfor brevkasserne. For der findes mange motivationer, kulturer og traditioner samt andet indenfor et ægteskab, som ikke har været muligt at have indblik i, da vi har valgt brevkasser, som ikke altid uddyber personlige baggrunde.

Styrker og svagheder ved projektet

Vi har blandt andet ikke haft indblik i, hvordan kulturer og dermed religioner og traditioner har spillet en rolle indenfor brevkasserne, og vi har dermed heller ikke valgt brevkasser, hvor dette blev italesat af parrene. Det kunne dog have været et vigtigt aspekt i analysen at se på, hvilken effekt religion eventuelt kunne have haft på ægteskabet, da det i mange kulturer spiller en essentiel rolle i, hvem bliver gift. Religion er også ofte et aspekt, som folk ofte holder fast med, når der er problemer i ægteskabet. Dermed kan religion også være en grund til at blive i ægteskabet, da det i følge nogle religioner ikke er acceptabelt at bryde det. Det kan derfor være afgørende for, om forholdet bliver bevaret eller ender i brud.

Noget, der heller ikke har været i betragtning i analysen, er de breve, som blev skrevet af mænd både i Ditlevsens og Puks brevkasse. Det er derfor vigtigt at nævne, at der også var en del breve skrevet af mænd i alle aldre og positioner (Ditlevsen, 2021). Ditlevsens brevkasse omhandlede mange gifte kvinder og deres problemer med deres mænd i forhold til blandt andet vold eller alkohol. Hos mænd findes der anderledes problematikker så som deres kommunikation i hjemmet med deres koner (Ibid.). Som der blev analyseret før i kvindernes breve i Ditlevsens brevkasse, kunne man se, hvordan mange kvinder var magtesløse i deres problemer med deres mænd, da deres position i samfundet var begrænset af de daværende kønsroller. Dette har dog også været en styrke i vores projekt, da vi fra starten har valgt at have en feministisk vinkel, da vi fandt dette mest relevant da den primære ændring, der skete indenfor ægteskabet, primært var hos kvinden i form af blandt andet rettigheder og økonomi.

Der er en styrke i, at vi har valgt at analysere brevkasser, da brevkasser kan være meget personlige, dermed virkelighedsnære tekststykker at analysere. Det bringer os ind i diverse kvinders hverdagsliv og giver os muligheden for at høre om de problemer og tanker, som vi

ellers ikke ville have haft muligheden for at undersøge. Denne form for kvalitativ metode, giver os muligheden for at analysere samtiden igennem deres personlige oplevelser. I modsætning til dette ville vi ikke få en lige så dybdegående analyse, hvis vi i stedet havde valgt en kvantitativ metode, hvor vi udelukkende analyserede statistikker fra tidsperioderne, for eksempel hvis vi analyserede antallet af kvinder på arbejdsmarkedet eller kvinder som var blevet udsat for vold. Brevkasser er derfor interessant empiri, da de giver os muligheden for at undersøge personlige hændelser fra tidsperioden, som adresserer og afspejler samtiden. Arbejdet med brevkasserne giver dermed en mere reel konklusion, end hvis man havde valgt en anden empiri eller metode.

Vi har ikke haft mulighed for at kigge på, hvor kvinderne i brevkasserne egentlig kommer fra, og dermed ikke hvem som har haft muligheden for at skrive og indsende breve. Vi har ikke kunne kigge på hvilke socialklasser kvinderne kom fra, og om de boede på landet eller i byen, da brevene ikke belyser dette aspekt. Om kvinderne var i en familie fra arbejderklassen, eller om de var fra velhavende familier kunne have haft en ændring på hvilke problemer er blevet skrevet ind om. Disse ukendte faktorer ville have haft en effekt på vores konklusion om brevkassernes afspejling af samfundets udvikling, for at kunne præcisere hvilke problemer, kom fra hvilke af samfundets afkroge eller sociale lag.

De brevkasser som vi har udvalgt og analyseret, mener vi afspejler samfundsudviklingerne som bærer præg af den feministiske udvikling. Brevkasserne fra analysen, har været igennem en udvælgelsesproces hos Ditlevsen og Elgård. Denne udvælgelse og eventuelle redigering kan have haft en stor effekt på, hvilket samfund afspejles i de udvalgte breve. For under hvilke kriterier er brevkasserne blevet udvalgt? Har det været dem, som var mest spændende, eller dem, hvor personerne havde det værst? Måske valgte Ditlevsen breve, der mindede hende om hendes egne ægteskabelige problemer eller redigerede kedelige dele ud. Alt dette har en stor effekt på hvad vi har analyseret og dermed også hvad vi har draget af konklusioner om kvindernes udvikling i samfundet.

Tove Ditlevsen

Før Ditlevsen startede som brevkasseredaktør, havde hun haft tre ægteskaber, af højest fem års varighed. Efter hendes ægteskab med Carl T. Ryberg ophørte i 1950, blev hun gift for fjerde gang og der fik hun umiddelbart kontrol over sit misbrug og mentale helbred. Fem år senere begyndte hun som brevkasseredaktør. På trods af Ditlevsens alment kendte misbrug, antal af mislykkede ægteskaber og psykiske tilstand, valgte kvinder alligevel at søge råd hos

hende. Kvindernes valg om at skrive til Ditlevsen kan forstås som, at kvinderne, muligvis på grund af de samfundsmæssige begrænsninger og synspunkter, ikke havde andre muligheder. Da Familie Journal var et af de største dagblade på daværende tidspunkt, kan det antages, at deres valg af skribenter blev set af læserne som værende velovervejede og derfor pålidelige. Ditlevsens antal af bogudgivelser, samt hendes periodiske kontrol over misbrugene, kunne også haft betydning for graden af troværdighed.

Ditlevsens historik kan både svække og styrke hendes troværdighed. Det kan både tolkes som, at hun ikke havde styr på sit eget liv, og derfor ikke var i stand til at lede andre på rette spor. Dog kunne hun netop på grund af sine problemer, være i stand til at komme med kvalificerede råd til læsernes problematikker, da hun muligvis selv havde stået i samme situation før. Derved kan det også overvejes, om det påvirkede hendes skrivestil og svar på brevene. Det kan dermed have haft en effekt på vores mulighed for at få et reelt indblik i samfundet, da vi har betragtet hende som repræsentant for hendes samtid.

Puk Elgård

I samme stil som Ditlevsen er Puk Elgård en figur, man kan spejle sig i. Hun er et kendt ansigt, men hun er ikke for langt fra læseren, da hun er troværdig og genkendelig i forhold til de oplevelser hun har haft. Med en problematisk barndom med hårde og afgørende valg, kan Elgård bruges som forbillede for personer med problemer på hjemmefronten, som brevkasserne ofte omhandler. Elgård er vokset op i et hjem, hvor der har været et højt alkoholforbrug, og det kunne have en indflydelse på hendes svar på brevene som indeholder tematikken misbrug. Da hun er en *ægte person*, med egne erfaringer, er det vigtigt at pointere, at hendes udlægning af kvindesyntet med de råd hun giver, ikke er helt repræsentativt i forhold til samfundets syn - ligeså med Ditlevsens svar. Dette er i forhold til at hendes eventuelle subjektive holdning kan ændre på hendes rådgivning.

På trods af, at deres svar giver os et indblik i deres samtid, afspejler det ikke den hele sandhed. Udlægningerne kan eventuelt være farvede af deres humør, men med støtten de får af at være brevkasseredaktører, medfører det en autoritet som rådgivere og derfor som repræsentanter for et kvindesyn. Vi har analyseret os frem til, at kvindesyntet Ditlevsen viser os, som repræsentant for hendes samtid, har ændret sig markant under hendes tid som brevkasseredaktør. Det er en pointe, der er væsentlig at fremføre, når Ditlevsen skriver: "*Han syntes at være født et halvt hundrede år for sent og misbruger sin forsørgerposition til at undertrykke Dem som menneske*" (Ditlevsen, 2021: 851), om en mand, der vil bestemme over

kvinden i 1974, når Ditlevsen selv mindre end tyve år tidligere, i 1957 (Ditlevsen, 2021: 46) ville have kvinden til at underlægge sig manden, for selv om han havde slået, er han ikke nødvendigvis en dårlig mand. Tilgangen til parforholdets problematikker, har igennem årene ændret sig. Trods brevkassens titel, *Små Hverdagsproblemer*, er vores vurdering gennem analysen, at Ditlevsen i sine sidste år ikke har haft tilgang til parforholdsproblematikkerne, som var de *små hverdagsproblemer*.

Kærlighed i dag med inddragelse af Zygmunt Bauman og Anthony Giddens

Vi vil nu inddrage Zygmunt Bauman, da vi mener, at hans teorier understøtter måden, kærlighed bliver set på i dag. Vi synes derfor, han er relevant at bruge, da vi kan bruge hans teorier til at se på forhold, og hvordan uvisheden har ændret sig indenfor forhold, og hvordan dette har ændret sig i relation til tidsperioderne.

Vi mener derfor, at hans teorier er relevante i forhold til den måde, mennesker nu indgår i romantiske relationer. Han mener, at folk tøver, når det kommer til at indgå forhold, da det kan være svært at forudse, hvad de ender med. Den uvisse fremtid er det, som mennesker ikke bryder sig om, og derved foretrækker de løse relationer, da de er nemmere at bryde. Det mener vi er modsat, hvordan man tidligere har set på og indgået i relationer, da indgåelsen af forhold tidligere hen stort set altid betød ægteskab, og derfor er det relevant at inddrage hans teorier.

Zygmunt Bauman (2004) kommer ikke så meget ind på problemer i langvarige forhold nu til dags, men fokuserer mest på, hvorfor folk ikke indgår i forhold længere. I Baumans teorier læser vi netop mest om, at folk er tøvende med at indgå i langvarige forhold, da fremtiden altid er uvis i et forpligtende romantisk forhold, og mennesker i den flydende modernitet ikke kan lide uvished (Bauman, 2004: 8). I stedet for forpligtende forhold mener Bauman, at mennesker i den flydende modernitet hellere vil indgå i et netværk med forbindelser, da de nemmere kan brydes igen i modsætning til et forhold, som er sværere at løbe fra, hvis man er utilfreds. Han mener netop, at et 'uønsket, men ubrydeligt forhold' (Ibid.: 12) er en kombination, som er begrænset til begrebet om 'forhold'. En 'uønsket netværksforbindelse' er modsigende, fordi forbindelser kan blive brudt med det samme (Ibid.: 12). Dermed er der ingen fare for uvished, når man kan løbe fra en romantisk forbindelse, der ikke er forpligtende. I brevene fra brevkasserne ser vi nogle forpligtende langvarige forhold, hvor parrene er stødt på problemer, som de ikke kunne regne ud ville komme, før de indgik i et sådant forhold. Dette gælder heller ikke kun for ægteskaber; brevet om kæresten, der

ødelægger en kvindes arbejdsglæde, handler om en mand, der er manipulerende over for sin kæreste, og Elgård, der svarer på brevet, mener, at læseren skal tænke sig grundigt over, hvordan hun ønsker at leve. Parret har ikke indgået nogen fysisk kontrakt, men et parforhold kan stadig være forpligtende og ikke så ligetil at bryde igen, da man har brugt tid og kræfter på forholdet.

Uvisheden i parforhold sætter Anthony Giddens (1992) også ord på. Som kvinde i samfundet i dag, kan man – med forbehold - vælge at fokusere på sig selv og ens uddannelse for netop ikke at miste noget, hvis man mister et forhold (Giddens, 1992: 58). Med denne tanke har man dog altid en fod inde og en fod ude af parforholdet, og måske er det det, som gør at parforhold i dag har tendenser til at smuldre?

Vi kan se i Ditlevsens svar på brevene - især i de tidligere breve - at der har været et ønske om at forblive i ægteskaber og holde ægteskaber i live, selvom begge parter ikke har været tilfredse. Nogle af kvinderne, der har skrevet brevene, føler dog, at de vil bryde ud af deres ægteskaber - mange af brevene handler nemlig om uafhængighed og selvstændighed, som ofte er noget, man ofrer ved at indgå i parforhold. Her kan vi inddrage Baumans teori om, hvordan parforhold ikke passer ind i den flydende modernitet, og han sammenligner dem med 'jernbure', som man kan se som værende noget, man er nødt til at 'bryde ud af' (Bauman, 2004: 62). I stedet anbefaler den flydende modernitets fornuft, som nævnt i teoridelen, 'lette kapper', og Bauman mener, at søgningen efter parforhold i dag kan sammenlignes med en tur i supermarkedet, da vores forbrugerkultur promoverer brugsklare produkter, der kan smides væk, efter man er færdig med dem. Denne kultur har boret en handlen styret af lyst ind i, hvordan vi leder efter kærlighed i dag (Ibid.: 27, 62).

Ved dybe og langvarige forhold er der tegn på den *romantiske kærlighed* (Giddens, 1992: 53), noget der, som tidligere beskrevet, falder i baggrunden. Det er jo en forestilling om, "(...) at når man først har mødt den ægte kærlighed er det for tid og evighed" (Ibid.), og den forestilling ser vi ikke dominere i de nyeste brevkasser. For med tankerne om parforhold, ægteskaber og skilsmisser; er fundet af *den ægte kærlighed* ikke det narrativ, som forhold i dag er bygget på. Det kan tolkes ved Elgård's brevkasser. Det tyder i flere tilfælde på, at græsset er grønnere på den anden side, for hvad er det værd at kæmpe for, hvis man føler sig ulykkelig i en situation med en person, man måske godt kan klare sig uden?

Konklusion

Gennem vores analyse har vi udledt, at tilgangen til de forskellige problemfyldte temaer i brevene, viser den kontinuerlige ændring af den igennem tiden. På grund af at Ditlevsen, som skriver sig ind i samtidens samfundsbillede, ser problematikkerne på forskellige måder, har vi tolket, at samfundet ændrer synet på, hvad der betegnes som hverdagsproblemer, og at disse problemer ændrer sig fra at være blot små hverdagsproblemer til at være alvorligere problemer. Problemerne vi læser gennem brevene, håndteres forskelligt af Ditlevsen i forhold til hvilket år de udspringer fra. Fra at Ditlevsen, med nutidens øjne, negligerer problemerne i de første to breve, til at tage affære ved sidste brev, viser os hvordan problematikkerne i Ditlevsens øjne ændrer karakter. Vi ser temaer som vold, fuldkab, børn, uddannelse og økonomi i de første år af brevene fra 1957 til 1964, blive set på som overfladiske grunde til at blive skilt, til senere, når temaerne går igen i brevene fra 1974 og 2022, hvor de her er en alvorlig grund til skilsmisse, og direkte uacceptable.

Ditlevsens svar i hendes brevkasse, afspejler en løbende samfundsmæssig udvikling i forbindelse med ægteskaber, som hænger sammen med forbedringer af kvinders rettigheder, hvor Elgård's svar viser det foreløbige resultat af udviklingen. Dette ses blandt andet ved, at i Ditlevsens tid bliver skilsmisser i bredere grad accepteret hvor accepten af vold i hjemmet formindskes. Samtidigt får kvinderne for eksempel også ret til at være værger for deres egne børn, hvilket stiller dem bedre ved en eventuel skilsmisse. Udviklingerne vi ser, er som følgende: Fra *Ørefigner* (1957), hvor normerne var at vold var acceptabelt og skilsmisser uacceptable, til at det i *Socialkontoret* (1975) kan ses, at dette ikke længere er gældende. Ditlevsen hjælper aktivt kvinden i *Socialkontoret* (1975), med at komme ud af et voldeligt og problemfyldt ægteskab. Kvinden i brevet var også usikker på om hun kunne beholde sine børn og samtidigt give dem optimale forhold, hvor Ditlevsen forsikrer kvinden om, at dette bestemt var muligt. Dette kunne hun ikke have gjort før 1957, da kvinder før dette ikke kunne blive værge over sine børn. Ditlevsens egen udvikling viser, da hun fungerer som en repræsentant for samfundet, dermed at normerne også har ændret sig.

Forbedringen af kvinders rettigheder, og synet på dem som selvstændige individer, ses klart ved ændringen af Ditlevsens tilgang. Elgård's reflekterende, og til dels ukonkrete, svar viser at kvinderne nu er så godt som ligestillet med mænd, og de derved primært skal tage hensyn til deres egne og børnenes velvære. Altså skal Elgård ikke tage stilling til, om kvinderne havde retsmæssig lov til at handle på egen hånd på samme måde som Ditlevsen til dels var nødsaget

til. Det sidst valgte brev til Elgård om en kvinde, som ønsker at beholde sit arbejde, som hun holder meget af, viser at det nu er normalt at kvinder arbejder og at de har ret til at trives, hvor det op til midt 70'erne ikke skulle være en kvindes prioritet. Der var et samfundssyn, hvor det almene og foretrukne var, at kvinder arbejdede i hjemmet og varetog børnenes kår. Gifte kvinder blev førhen direkte modarbejdet, hvis de begav sig ud på arbejdsmarkedet.

Da det overordnede tema til dette semesters projektdannelse blev "Ung i Danmark", var de unges syn på parforhold og ægteskab også en del af vores motivation til dette projekt. Selvom vi ikke har indsamlet vores egen data på unges syn på parforhold og ægteskab, tænker vi, at det er relevant at komme ind på, hvordan vi, som skribenter af dette projekt, forholder os til disse emner. Samtidig er det spændende at se på, om vores holdninger kan afspejles i Giddens' og Baumans teorier om kærlighed, om hvilken rolle kærlighed spiller i vores samfund i dag.

Vi ser, som unge, at der er større tendenser til, at unge fokuserer på sig selv, frem for at fokusere på forhold. Unge tager uddannelser og arbejder, og dreng som pige forsørger de sig selv når de bliver ældre. Generelt set ser vi, at kærligheden i dag læner sig op ad Giddens teori om, at begge parter skal have noget at bringe på bordet. Sådan har det tidligere også forholdt sig, når mænd og kvinder havde hver deres plads i samfundet. Men i dag er pladserne dels mere flydende dels mere ligestillede. Vi synes det er interessant, at standarder for langvarige forhold er blevet højnet, mens flygtige forhold er en stigende tendens. Hvis det er det romantiske, unge leder efter, finder de det nemt ved hinanden, indtil forholdene løber ind i skavanker og det er nemmere at forlade hinanden end at stå ved.

Ændring indenfor parforhold og ægteskab bliver understreget af Giddens og Baumans teorier. Parforholdet er ikke længere kun en tvungen sag, men denne frihed der findes, kan også have negative sider. Bauman mener, at når det kommer til kærlighed, er fremtiden altid uvis, og mennesker er meget tøvende at indgå i forhold med folk, når fremtiden er uvis. Når man indgår i sådanne parforhold – for ikke at snakke om ægteskaber – og forpligte sig til et andet menneske, risikerer man at blive ulykkelig, som vi kan se, at kvinderne i brevene er blevet. Dette kan have ledt til dette med, at datingkulturen har ændret sig, som Bauman og Giddens mener, og søgen efter intimitet nu ligner en tur i supermarkedet, hvor man søger forbrugsvarer, som kan smides væk, når den ikke længere kan tilfredsstille en.

Dette skaber derfor nye problemer ved parforhold, som man ikke har behøvet at tage stilling til før. Dette ses også indenfor Giddens teori, som italesætter problematikken ved at have en

fod inde og en fod ude af parforholdet. Forholdet fortsætter kun, når begge parter er fuldt tilfredse med det, som de får ud af forholdet. Derfor er det i dag, grundet udviklingen af samfundsnormer, nemmere at bryde ud af et uønsket forhold eller forhold hvor parterne ikke føler de opnår tilfredsstillelse. Når begge parter i forholdet i dag, har muligheden for at bryde forholdet, da de har deres egen økonomi og sociale fællesskab, er det svært at stå tilbage kun med kærligheden. De er ikke forpligtede på samme måde som tidligere, hvor parterne oftest var afhængige af hinanden på en økonomisk plan, eller tiltrukket af det som var det maskuline og feminine ved hinanden, *romantisk kærlighed*, hvor det nu stort set kun er kærlighed der skal til for, at et parforhold skal fungere.

Litteraturliste

Altinget "*Puk Elgård (55)*". Senest besøgt d. 16. maj 2023. Lokaliseret på

<https://www.altinget.dk/person/puk-elgaard>

Andersen, L.T., 2013. "*Tove Ditlevsen, 1917-1976*". Senest besøgt d. 30. maj 2023.

Lokaliseret på <https://danmarkshistorien.dk/vis/materiale/tove-ditlevsen-1917-1976>

Bauer, P., 5. januar. 2023. *Zygmunt Bauman*. Encyclopedia Britannica. Senest besøgt d. 30.

maj 2023. Lokaliseret på <https://www.britannica.com/biography/Zygmunt-Bauman>

Bauman, Z., 2004. *Flydende kærlighed*. Oversat fra engelsk af Tom Havemann. Hans Reitzels Forlag.

Beyer, K., 2019. "*Puk Elgård om Tove Ditlevsens brevkasse i Familie Journal: Den er et stykke danmarkshistorie*". Senest besøgt d. 30. maj 2023. Lokaliseret på

<https://www.familiejournal.dk/om-os/familie-journals-historie/puk-elgaard-om-tove-ditlevsens-brevkasse-i-familie-journal-den-er-et>

Beyer, K., 2022. "*10 år med Puk*". Senest besøgt d. 16.05.23. Lokaliseret på

<https://www.familiejournal.dk/livshistorier/mennesker-imellem/10-aar-med-puk-jeg-foeler-virkelig-jeg-kender-laeserne>

Brandrup, N., 21. juli. 2022, "*Aller*". I: *Den Store Danske*.

Senest besøgt d. 30. maj 2023. Lokaliseret på <https://denstoredanske.lex.dk/Aller>

Christiansen, N. F., 2012: Mødre og arbejdere i Danmarkshistorien på lex.dk. Senest besøgt d. 30. maj 2023. Lokaliseret på

https://danmarkshistorien.lex.dk/M%C3%B8dre_og_arbejdere

Christoffersen, M. N., 2004, Familiens udvikling i det 20. Århundrede Demografisk strukturer og processer, Socialforskningsinstitut, senest besøgt d. 30. maj. Lokaliseret på

<https://www.vive.dk/media/pure/3042/268259>

Dahlerup, D., *Kvindebevægelsen* i *Den Store Danske* på lex.dk. Senest besøgt d. 30. maj

2023. Lokaliseret på <https://denstoredanske.lex.dk/kvindebev%C3%A6gelsen>

Danmarks Statistik, juni 2015, *Kvinder & Mænd i 100 år - fra lige valgret mod ligestilling*.

Senest besøgt 30. maj 2023. Lokaliseret på

<https://www.dst.dk/Site/Dst/Udgivelser/GetPubFile.aspx?id=22699&sid=kvind>

Danmarks statistik. "Skilsmisser". Senest besøgt d. 15. maj 2023. Lokaliseret på <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/borgere/husstande-familier-og-boern/skilsmisser>

Deding, M. og Holt, H., 2010. SFI - Det Nationale Forskningscenter For Velfærd. Senest besøgt d. 1. juni 2023. Lokaliseret på: <https://www.vive.dk/media/pure/4291/272727>

Ditlevsen, T., 2021. "Små hverdagsproblemer". Gladiator.

Elgård, P., 20 Juni 2022a. "Min Kæreste Ødelægger Min Arbejdsglæde". Senest besøgt d. 30. maj 2023. Lokaliseret på <https://www.familiejournal.dk/livshistorier/mennesker-imellem/puks-brevkasse-min-kaereste-oedelaegger-min-arbejdsglaede>

Elgård, P., 15 Juni 2022b. "Jeg Stoler Ikke Længere På Min Mand". Senest besøgt d. 30. maj 2023. Lokaliseret på <https://www.familiejournal.dk/livshistorier/mennesker-imellem/puks-brevkasse-jeg-stoler-ikke-laengere-paa-min-mand>

Forældremyndighed og samvær (Afskaffelse af revselsesretten), 1997, Lov nr. 416, § 2, 13/06/1997, LSF 213 Forslag til lov om ændring af lov om forældremyndighed og samvær (Afskaffelse af revselsesretten), Retsinformation.dk. Sidst besøgt d. 30. maj 2023. Lokaliseret på <https://www.retsinformation.dk/eli/ft/199612K00213>

Giddens, A., 1992. *Intimitetens forandring*. Oversat fra engelsk af Pedersen H., E. Hans Reitzels Forlag.

Holm, H. H., (2012, 5. marts). "Milepæle i ligestillingens historie: Danmarks Statistik." Senest besøgt d. 30. maj 2023. Lokaliseret på <https://www.dst.dk/da/Statistik/nyheder-analyserpubl/bagtal/2012/2012-03-05-milepaele-kvinder#:~:text=1915%3A%20Kvinder%20f%C3%A5r%20stemmeret%20og,af%20gejstlige%20og%20milit%C3%A6re%20poster>

Jensen, L. B., 2011, indføring af tekstanalyse, Frederiksberg: Samfundslitteratur, 2.udg

Kaarsgaard, S., 2016. "Her er historien om Tove Ditlevsens liv". Senest besøgt d. 1. juni 2023. Lokaliseret <https://www.alt.dk/artikler/her-er-historien-om-tove-ditlevsens-liv>

Kasperson, L. B., 2023. "Anthony Giddens." Senest besøgt d. 18. maj 2023. Lokaliseret på https://denstoredanske.lex.dk/Anthony_Giddens

Klemp, A., 2012. "Tragedie ramte hele familien". Senest besøgt d. 16. maj 2023. Lokaliseret på

<https://nyheder.tv2.dk/samfund/2019-01-07-tragedie-ramte-hele-familien-men-hvorfor-gik-det-puk-elgaard-anderledes-end>

Kvinfo, anon., februar 04, 2021, *Nyt Kvindeoprør*. Senest besøgt d. 30. maj 2023. Lokaliseret på <https://kvindekilder.atlassian.net/wiki/spaces/KVIN/pages/520355899/Nyt+kvindeopr+r>

Kvinfo, anon., *Kilde 187*. Senest besøgt d. 30. maj 2023. Lokaliseret på <https://www.kvinfo.dk/kilde.php?kilde=329>

a Kvinfo, anon., 22. februar 2021, *1850-1920*. Hentet d. 25. maj 2023. Lokaliseret på <https://kvindekilder.atlassian.net/wiki/spaces/KVIN/pages/519962721/1850+-+1920>

b Kvinfo, anon., 6. maj 2021, *Valgret*. Senest besøgt 30. maj 2023. Lokaliseret på <https://kvindekilder.atlassian.net/wiki/spaces/KVIN/pages/519897089/Valgret>

Lausten, M. og Sjørup, K., *Hvad Kvinder Og Mænd Bruger Tiden Til - om tidsmæssig ligestilling i danske familier*, 2003, Socialforskningsinstituttet, København. Senest besøgt d. 30. maj 2023. Lokaliseret på https://pure.vive.dk/ws/files/321824/0308Kvinder_og_mand.pdf

Lous, E., 15. august 2011, *Danske Kvindesamfund 1871-*. Senest besøgt d. 30. maj 2023 Lokaliseret på <https://danmarkshistorien.dk/vis/materiale/dansk-kvindesamfund-1871?fbclid=IwAR0u7a-hj9KTUtW-p4DeLu6vwEj2jXwq3z6eREOj-UAflXvBIDdXU-7EqZI>

Løgstrup, H. og Sørensen, A. E., 5. november 2012, *Rødstrømperne og den nye kvindebevægelse, ca. 1970-1985*. Senest besøgt d. 30. maj 2023. Lokaliseret på <https://danmarkshistorien.dk/vis/materiale/roedstroemperne-og-den-nye-kvindebevaegelse-ca-1970-1985>

Mortensen, N., 23. april 2023. *Zygmunt Bauman* i Den Store Danske på lex.dk. Senest besøgt d. 30. april 2023. Lokaliseret på http://denstoredanske.lex.dk/Zygmunt_Bauman.

Nielsen, H. R., *Feminisme* i Den Store Danske på lex.dk. Senest besøgt d. 30. maj 2023. Lokaliseret på <http://denstoredanske.lex.dk/feminisme>

Olesen, B., 15. august 2011, *De Danske Husmoderforeninger 1920-2009*. Senest besøgt d. 1. juni 2023. Lokaliseret på <https://danmarkshistorien.dk/vis/materiale/de-danske-husmoderforeninger-1920-2009>

Skaaning, J., 10. marts 2017, *TIDSLINJE: Offentlig børnepasning gennem tiderne*. Senest besøgt d. 30. maj 2023. Lokaliseret på <https://www.dr.dk/nyheder/indland/tidslinje-offentlig-boernepasning-gennem-tiderne>

Svenning, A., 26. august 2020, *P-Pillens Historie*. Senest besøgt d. 30. maj 2023. Lokaliseret på <https://konmuseum.dk/p-pillens-historie/>

Sørensen, A., *Efterkrigstiden 1945-1973: Kulturelle Og Sociale Opbrud*, 2020, Aarhus Universitet. Senest besøgt d. 30. maj 2023. Lokaliseret på <https://danmarkshistorien.dk/perioder/efterkrigstiden-1945-1973/kulturelle-og-sociale-opbrud>

Trommer, A. og Kaarsted, T., 2012, *Kvindens plads i Danmarkshistorien* på lex.dk. Senest besøgt d. 8. maj 2023. Lokaliseret på https://danmarkshistorien.lex.dk/Kvindens_plads

Truelsen, M.-L., 2022 “*Puk Elgaard voksede op i en familie med svigt*”. Senest besøgt d. 16.05.23. Lokaliseret på <https://www.alt.dk/artikler/puk-elgaard-om-barndom-misbrug-og-familie>

Vallgård, K., 2021. *Skilsmisens århundrede*. Senest besøgt den 30. maj 2023. Lokaliseret på <https://danmarkshistorien.dk/vis/materiale/skilsmisens-aarhundrede>.

Vindum, A., 2022. “*Tove Ditlevsen*” Senest besøgt d. 30. maj 2023. Lokaliseret på <https://forfatterweb.dk/oversigt/ditlevsen-tove>